

Sari Sikkilä

**ELÄMÄNHALLINNAN MERKITYS NUORTEN SYRJÄYTYMISEN EHKÄISEMI-
SESSÄ**

ELÄMÄNHALLINNAN MERKITYS NUORTEN SYRJÄYTYMISEN EHKÄISEMI- SESSÄ

Sari Sikkilä
Opinnäytetyö
Syksy 2015
Hoitotyön koulutusohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Hoitotyön koulutusohjelma, Psykiatrisen hoitotyön suuntautumisvaihtoehto

Sari Sikkilä:

Elämänhallinnan merkitys nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä

Kaisa Koivisto:

Syksy 2015:

Sivumäärä: 49 + 3

Yhteiskunnassamme eletään jälleen säästöjen aikaa. Uusi hallituksemme on esittänyt uusia säästökohteita, joista monet kohdistuvat lapsiin ja nuoriin. Säästöjen vaikutukset näemme valitettavasti vasta myöhemmin.

Opinnäytetyöni tavoitteena on kuvailla ja koota uusinta tutkimustietoa nuorten syrjäytymiseen liittyen ja verrata sitä sosionomiopinnoissa tekemääni nuorten syrjäytymistä koskevaan tietoon ja omiin tutkimustuloksiini. Lisäksi opinnäytetyöni tavoitteena on ollut myös täsmentää aikaisemmassa opinnäytetyössäni käyttämäsi metodologiaa, jotta se vastaisi ammattikorkeakoulun opinnäytetöille asetettuja uusia ohjeita.

Tutkimuksen olen tehnyt sosionomi opintoihini ja nyt olen omaa työtäni muokannut hoitotyön opintoihin. Tämän vuoksi osa käytetyistä lähteistä on vanhempia. Niiden lisäksi olen lisännyt työhöni uusimpia tutkimuksia ja lapsi ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman, nuorten yhteiskuntakuun 2013 sekä syrjäytymistä, köyhyyttä ja terveysongelmia vähentävä poikkihallinnollisen ohjelman 2011–2015. Edellä mainituissa ohjelmissa todetaan syrjäytymiseen vaikuttavat syyt, yleensä ongelmien kasaantuminen sekä työllistymisen ja koulutuksen merkitys syrjäytymisen ehkäisemisessä

Tutkimukseni oli kvalitatiivinen tutkimus. Tutkimusaineistona olen käyttänyt projektin nuorten haastatteluita. Aineistonkeruumenetelmänä olen käyttänyt teemahaastattelua ja aineiston analyysimenetelmänä olen käyttänyt teoriaohjaavaa analyysia. Opinnäytetyöni teoreettinen viitekehys muodostuu teorialiedoista nuoruudesta ikävaiheena, syrjäytymisen ehkäisystä ja elämänhallinnan tukemisessa.

Tutkimustuloksissani olen perehtynyt siihen miten kootun uuden tutkimustiedon valossa nuorten syrjäytymiseen liittyvä käsitys ja ymmärrys ovat muuttuneet ja miten aikaisemmassa opinnäytetyössäni tuottamani tulokset suhteutettuna tämän päivän tietoon.

Asiasanat: nuoruus ikävaiheena, syrjäytyminen, elämänhallinta, arjen hallinta, asuminen, alkoholi

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree programme in Nursing and Health Care, Psychiatric Nursing

Sari Sikkilä:

The meaning of the life management in preventing of the young people social exclusion.

Kaisa Koivisto:

Fall 2015

Number of pages: 49+ 3

In our society the time of savings is again gone through. Our new government has presented the new saving targets, many of those are directed to the children and young people. Unfortunately we will see the effects of savings only later.

The aim of my thesis is describe and gather latest findings about young people displacing. The idea is to compare my studies of a Bachelor of social Sciences about young people social exclusion and my research results. For this thesis I have to clarify my former studies methodology to make it measure up the newest instructions for University of Applied Sciences thesis.

This study I made before for my studies of a Bachelor of social Sciences and now I have edited it to the studies of the nursing. Because of this some of the used sources are older. I have now added the newest studies to my thesis and some political development programs. In these political development programs are the reason for young people social exclusion which are problems accumulation, meaning of the employment and education in preventing of the social exclusion. .

My study was a qualitative study in which I have used theme interview for interviewing the young people. The theoretical frame of my study is about youth during phase of life, preventing of the displacing and supporting the life management.

In my study results I have focused at comparing how the new research results about young people social exclusion have changed over the years and if my old results are still usable in comparing them with latest results and information.

Keywords: youth during phase of life, displacing, life management, control of daily life, living, alcohol

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	NUORTEN SYRJÄYTYMISEN EHKÄISEMINEN JA ELÄMÄNHALLINNAN TUKEMINEN SIIHEN LIITTYVÄN UUDEN TIEDON NÄKÖKULMASTA	8
2.1	Nuoruus ikävaiheena.....	12
2.2	Syrjäytymisen riskit.....	13
2.3	Elämänhallinta.....	16
2.4	Nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen ja elämänhallinnan tukeminen.....	17
3	TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN	21
3.1	Tutkimuksen tarkoitus	21
3.2	Tutkimuksen lähtökohdat ja tutkimusmenetelmät.....	22
3.3	Aineiston keruu ja kohderyhmä	23
3.4	Aineiston analyysi.....	25
3.5	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	27
4	TUTKIMUSTULOKSET	30
4.1	Arjen hallinta.....	30
4.2	Asuminen	33
4.3	Alkoholi.....	35
5	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	38
	LÄHTEET.....	43
	LIITTEET	49

1 JOHDANTO

Tehdessäni sosionomi opintojeni opinnäytetyötä yhteiskunnassa elettiin lamakautta ja lomautukset olivat yleinen uutisaihe lähes päivittäin ja nyt tehdessäni sairaanhoitaja opintojen opinnäytetyötä tilalle on jälleen samanlainen yhteiskunnassa. Lasten ja nuorten syrjäytyminen sekä työttömyys ovat jälleen otsikoissa. Vuonna 2010 noin viisi prosenttia 15–29-vuotiaista eli noin 50 000 peruskoulun päättänyttä nuorta on jäänyt työelämän ja /tai opiskeluiden ulkopuolelle. (Ahonen, Torppa, Määttä & Eklund 2013, 97). Suomessa on viime vuosina joka päivä syrjäytynyt noin neljä alle 20-vuotiasta nuorta. Tällä hetkellä 110 000 nuorta 20–29-vuotiaista nuorta, joilla ei ole ammattitutkintoa. Ammattitaidottomuus on merkittävin tekijä työmarkkinoilta ja yhteiskunnasta syrjäytymiseen. Näistä nuorista kokonaan työelämän ja koulutuksen ulkopuolella on noin 60 000 nuorta ja heidän määränsä vain kasvaa. (Paananen 2014, 95; Nuorten yhteiskuntatakuu 2013, 6).

Yksilötasolla yhteiskunnan ulkopuolella jäännillä on isot vaikutukset nuoren kasvulle ja kehitykselle aikuisuuteen. Ulkopuolelle jääminen vaikuttaa yksilön minäkuvaan ja siten vaikuttaa hänen ajattelunsa millainen hän on ja mihin hän tässä maailmassa kykenee ja kelpaa. Tässä kohtaa herää psykiatriseen hoitotyöhön suuntautuneen hoitajan pohdinta, että miten paljon tämä vaikuttaa nuorten mielenterveyteen ja sitä kautta hänen mahdollisuuksiinsa osallistua valmentaviin opintoihin, kuntouttavaan työtoimintaa, työharjoitteluihin ja myöhemmin ammatillisiin opintoihin Rahallisesti ei voida arvioida mitä vaikuttaa syrjäytyminen yksilön henkisellä tasolla. Paanasen (2014, 95.) mukaan yksi syrjäytynyt nuori maksaa elinkaarensa aikana yhteiskunnalle yli miljoona euroa. Edellä mainittujen 60 000 syrjäytyneen hinta yhteiskunnallemme on yli 60 miljardia euroa. Vuositasolla syrjäytymisen kustannukset ovat noin 0,3 miljardia euroa.

Valtioneuvoston periaatepäätöksellä perustettiin sosiaalialan kehittämishanke, jonka tavoitteena oli selvittää, miten ennaltaehkäisevää toimintaa ja sosiaalipalveluja voisi uudistaa tukemaan yksilön hyvinvoinnin kehittymistä ja vähentämään syrjäytymistä sekä sosiaalisten ongelmien kasaantumista. (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksessä 2009:12, 25). Säästökohteet löytyvät edelleen lapsista ja nuorista. Päiväkodeissa lapsiryhmiä ollaan suurentamassa ja samoin peruskoulun luokkakokoja. Näiden säästöjen seuraukset ovat meidän nähtävissämme vasta vuosien kuluttua. Isossa lapsiryhmässä on työntekijän vaikeampaa keskittyä yksilöön ja hänen huomioimiseensa. Suuret päiväkotiryhmät ja koululuokat luovat liian helposti mahdollisuuden lapsen ja nuorten syrjäytymiskierteen alkamiselle. Lasten ja nuorten terveen ja hyvän itsetunnon tukemiselle ei ole aina

aikaa isoissa ryhmissä resurssien vuoksi. Hyvin moni nykyisistä potilaistani toteaa, että heidän sosiaalisten tilanteiden pelkonsa on alkanut jo ala-aste iässä ja sen jälkeen kaikki ryhmätilanteet ovat olleet todella vaikeita. Heidän kohdallaan mieltii usein, että pienelläkin lisäpanostuksella tilannetta olisi saatu korjattua ajoissa eikä se oli pahentunut ajan kuluessa.

Paanasen mukaan nuoren syrjäytymiskehitys on alkanut jo ennen kouluikää. Keskittymis-, käyttäytymis- ja oppimisvaikeudet varhaislapsuudessa tarvitsevat välitöntä ja pitkäjänteistä puuttumista, etteivät ne johda ongelmiin myöhemmin kouluiässä. (2014, 92). Syrjäytymisestä on esitetty pohdintoja, että voiko se alkaa jo äidin kohdussa. Tutkimuksien mukaan äidin raskauden aikainen tupakointi, matala koulutustaso johtaisivat kouluvaikeuksiin myöhemmin lapsen kasvaessa. Terveilläkin keskosilla on havaittu keskimääräisesti matalampi koulutustaso kuin täysi-aikaisena syntyneillä sekä heillä on todennäköisemmin matalapalkkaisempi työ. Sekä heillä on odotettua enemmän psykiatria sairaalahoitojaksoja (Kajantie, Hovi, Eriksson, Laivuori, Andersson & Räikkönen 2013, 24, 28). Meidän päättäjämme nyt tekemät säästöt voivat olla osatekijänä muovaamassa nykyisten päiväkotikäisten ja koululaisten tulevaisuutta. Heidän oppimistaan ja kiinnostustaan opiskeluun voitaisiin lisätä pienellä panostuksella, jossa lapset saisivat onnistumisen kokemuksia, mikä on hyvin tärkeää minän kehittymiselle ja vahvistumiselle. Aikaisemmin syrjäytyminen on käsitysten mukaan tapahtunut yksilön henkilökohtaisten ominaisuuksien perusteella. Nykyään syrjäytyminen ymmärretään riskeinä ja uhkakuvina, jotka voivat koskettaa laajempia joukkoja nuorten ikäluokista. Jokainen nuori voi kohdata elämänsä eri vaiheissa vastoinkäymisiä, jolloin hänen elämänhallintansa voi järkkäytyä ja johtaa pahimmassa tapauksessa syrjäytymisprosessien kehittymiseen.

Sosionomiopinnoissa tekemäni opinnäytetyö kohdistui Nuorten Ystävät ry:n lasten ja nuorten avoimuuden ehkäisevän työn Juhlavuosiin. Opinnäytetyöni tarkoituksena oli kuvailla, miten Juhlavuosiin oli ehkäissyt asiakkaina olleiden nuorten syrjäytymistä ja tukenut heidän elämänhallintaansa projektin avulla. Muokatessani opinnäytetyötäni hoitotyön opintoihin olen perehtynyt uusimpiin tutkimuksiin ja yhteiskunnallisiin ohjelmiin syrjäytymisen tukemiseksi. Näihin perehtyessäni olen huomannut niissä painottuvan ongelmien kasaantumisen merkitys, joka tuli esille jo aiempaa opinnäytetyötä tehdessäni. Uusia näkökantoja on ollut syrjäytymisen alkaminen mahdollisesti jo sikiöaikana ja miten tutkimuksissa on tullut esille syrjäytyneiden nuorten olevan sairaampia kuin muut saman ikäiset nuoret.

2 NUORTEN SYRJÄYTYMISEN EHKÄISEMINEN JA ELÄMÄNHALLINNAN TUKEMINEN SIIHEN LIITTYVÄN UUDEN TIEDON NÄKÄKULMASTA

Syrjäytymisellä tarkoitetaan yleensä poikkeamista massan toiminnoista yksilölle negatiivisessa mielessä. Yhteiskunnassamme on todennäköisesti aina ollut syrjäytyneitä, mutta yhteiskuntarakenteiden ja perheyhteisöjen pienentyessä kaikki erilaisuus tulee helpommin ilmi. Syrjäytyminen on vakava yhteiskunnallinen ongelma, jonka tukemiseksi on aloitettu työskentelemään aktiivisesti 1990-luvun lopulta. Limsan ja Siljantein mukaan syrjäytyneinä pidetään moniongelmaisia ihmisiä, joiden elämäntilanne on heikentynyt, ongelmat kasaantuneet tai ne ovat pitkittyneet, jolloin ne eivät ole enää yksilön hallittavissaan. (1998, 10; 1996, 7). Ongelmat koulussa ja / tai kotona ovat syrjäytymisen ensimmäinen taso. Seuraavaksi tulevat epäonnistuminen koulussa ja koulun keskeyttäminen, jotka johtavat heikkoon asemaan työmarkkinoilla. Tämän jälkeen esille nousevat elämäntilanteen ongelmat kuten päihde- ja mielenterveysongelmat ja rikollisuus. (Syrjäytymisen ehkäisy ja vähentäminen -työryhmä raportti 2007, 5). Edelleen syrjäytymisen tutkimisessa ollaan samaa mieltä, että ongelmat alkavat näkyä ensimmäiseksi koulussa. Opinnäytetyöni haastattelut on tehty Nuorten Ystävät ry:n Juhlavuosioprojektin nuorille. Juhlavuosioprojektissa syrjäytymisellä tarkoitettiin prosessia, jonka ominaisuuksiin kuului, etteivät kaikki nuoret syrjäytyneet samalla tavalla. Syrjäytymisessä oli useimmiten kyseessä erilaisten riskien esiintyminen nuorten elämässä ja näiden riskien hallinnasta. (Suora, Romppainen, Soronen & Hannula 1998a, 5-6, 40, 47-48)

Uusimpien tutkimusten valossa oppimisvaikeudet vaikuttavat lapsen kokemuksiin omista mahdollisuuksistaan opiskella ja ponnistella oppimisen eteen. Oppilaan oma käsitys hänen pystyvyydestään ohjaa häntä jopa enemmän kuin todelliset kyvyt ja taidot. (Viholainen, Aro, Koponen, Peura & Aro 2013, 88, 90-91). Isotalo mainitsee, että lapsen ja nuoren perheen sosioekonomisella taustalla on edelleen vaikutusta koulumenestykseen ja koulutusuriin. Varhaisen vaiheen valinnat ovat enemmän riippuvaisia lapsen kotitaustasta kuin hänen lahjakkuudestaan. (2014, 83). Lapsen ja nuoren perheen vaikutus opiskeluun ja siihen motivoitumiseen nousee hyvin selvästi esille kirjallisuudessa. Aiemmin perehtyessäni syrjäytymiseen sen syntymistä tai siihen johtavien tekijöiden vaikutusta ei ole mielestäni osattu ajatella näin varhaisessa vaiheesta. Elämäntilanteen ongelmat useammalla elämäntilanteella johtavat syrjäytymiseen. Puhutaan nuorten syrjäytymisestä oman ikäluokkansa

normaalista kehityksestä, jolloin he jäävät ulkopuolelle koulutus- ja työelämästä. Loogista on ajatella, että perheen vaikutus myös opiskeluun on suuri. Vanhempien alhainen koulutustaso tai ylipäättänsä koulutuksen arvostus vaikuttaa paljon siihen miten he suhtautuvat lapsen tai nuoren koulutyöhön. Vanhempien suhtautuminen vaikuttaa siihen, miten lapsi ja nuori oppii huolehtimaan koukeisiin lukemisestaan. Juhlavuosiopjektin tavoitteita olivat nuorten elämänhallinnallisten valmiuksien vahvistaminen, katkaista syrjäytymiskierre sekä ennaltaehkäistä sen syntyminen. Elämänhallinnallisten valmiuksien vahvistuttua projektiin osallistuvien nuorten koulutus- ja työmarkkinakelpoisuus sekä asumismahdollisuuksien saavuttaminen parantuisivat. (Suora ym. 1998a, 40–41) Pulkkinen & Koto (2014, 63) toteavat, että poissaolojen lisääntyminen yläaste iässä lisää syrjäytymisriskiä. Epävarmuutta lisäävät epäonnistumiset koulussa, joten näistä muodostuu oravanpyörä. Poissaoloihin ja epäonnistumisiin tulisi puuttua mahdollisimman pian. Opetuksesta poissaolo vaikeuttaa läksyjen tekoa ja oppiminen on vaikeampaa koko ajan. Kokeista selviytyminen on vaikeaa, mikä puolestaan heikentää nuoren itsetuntoa. Syrjäytymisprosessien kehityksen kannalta merkittävä muutos tapahtuu nuoren koulukäymisessä. Nuorella voi olla kouluongelmia oppimisvaikeuksien ja koulu poissaolojen vuoksi, jotka johtavat ilman tukitoimia koulun keskeyttämiseen. Poissaolojen vaikutus oppimiseen ja siinä suoriutumiseen on ollut jo aiemminkin tiedossa syrjäytymiseen vaikuttavana tekijänä.

Viimeisimmissä tutkimuksissa on todettu syrjäytyneiden nuorten olevan sairaampia kuin muut saman ikäiset ja syrjäytyminen näyttää olevan yhteydessä erityisesti mielenterveysongelmiin. Yhteiskunnan palvelut eivät kohtaa näitä nuoria, joiden työkyky on alentunut. (Aaltonen, Berg & Ikäheimo 2015, viitattu 12.8.2015). Helven mukaan syrjäytymisen käsitteeseen kuuluvat monet sosiaaliset ongelmat, joita voivat olla koulutuksesta, työmarkkinoista tai sosiaalisista suhteista ulkopuolelle jääminen tai joutuminen. (Helve 2002, 66). Nuorten syrjäytymisellä on sekä inhimillinen että kansantaloudellinen ulottuvuus. Nuoren pahoinvointi saattaa johtaa sosiaalisen eristymisen lisäksi päihteiden väärinkäyttöön ja rikollisuuden kasvuun. (Nuorten yhteiskuntatuki 2013, 7). Nykyajan tietokoneiden ja älypuhelimien yleistymisen myötä syrjäytymisen syynä voi olla liika pelaaminen. Perheissä saattavat kaikki käyttää tietokonetta, pelikonsolia tai älypuhelimia läpivuorokauden. Interaktiiviset välineet voivat koukuttaa pahasti ja sosiaalinen kanssakäyminen oman ikäisten kanssa jää vähemmälle. (Impola 2014, 104–105; Pulkkinen & Kanervia 2014, 120–121; Pulkkinen & Koto 2014, 67–68). Eläessämme tietoyhteiskunnassa on huomattu myös liika pelaamisen voivan olla syynä syrjäytymiselle, jolloin sosiaaliset suhteet voivat jäädä hyvin vähäisiksi tai jopa kokonaan.

Tutkimuksissa on noussut esille, että syrjäytyneiksi luokitelluilla nuorilla jopa 60 %:lla on mielenterveysongelmia ja he ovat käyttäneet mielenterveyslääkkeitä. (Aaltonen ym. 2015, viitattu 12.8.2015).

Syrjäytyneet nuoret voidaan luokitella nykypäivänä syrjäytymisen keston mukaan: kroonisesti syrjäytyneisiin, jotka ovat koko tutkimusajan syrjässä, syrjäytyneisiin, jotka ovat olleet syrjässä pidempään kuin ja syrjäytymisvaarassa olevat. (Aaltonen ym. 2015, viitattu 12.8.2015.) Epäonnistumiset voivat johtaa nuorella onnistumisen tarpeeseen, jollakin toisella elämänalueella. Vapaa-ajan vietto ja kavereiden hyväksyntä ovat tärkeitä kaikille nuorille, mutta niiden merkitys korostuu epäonnistuneella ja heikko itsetuntoisella nuorella. Kavereiden hyväksynnän hakeminen voi johtaa rajuihin päihdekokeiluihin, jotka voivat osalla nuorista muodostua ainoaksi onnistumisen kokemuksia tuottavaksi asiaksi ja siten vauhdittaa syrjäytymisprosessien syvenemistä. Jouhki on huolestunut nuorten lisääntyneestä suvaitsevaisuudesta päihteitä kohtaan. Nuorten päihteiden käyttö on aina vakava vaara hänen fyysiselle, psyykkiselle ja sosiaaliselle kehitykselle. (Jouhki 2014, 36–38). Syrjäytyneiden nuorten hakeutuminen päihdepiireihin nousi esille jo aiemmin aiheeseen perehtyessäni. Päihteiden saamisen helppous nykypäivänä ja nuorten suhtautuminen niihin ovat riskitekijänä kaikkien nuorten kohdalla, mutta erityisesti syrjäytyneiden tai syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kohdalla.

Syrjäytymisen käsitettä tulisi käyttää harkiten leimaavuutensa vuoksi, koska se leimaa helposti kohderyhmänsä ja yksilön vahvuudet unohtuvat. Toisaalta sen avulla voidaan pureutua ongelmaan perinpohjaisesti ja korostaa ennaltaehkäisyn merkitystä syrjäytymisen ehkäisyssä. (Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistio 1997, 9-10). Aiemmin tehdessäni opinnäytetyötä monessa lähteessä painotettiin syrjäytymisen käsitteen leimaavuutta. Uusimmissa tutkimuksissa en siihen ole törmännyt ja sen vuoksi voidaankin miettiä onko meidän helpompi nykyajassa käsitellä asioita, jos niille saadaan joku nimi tai diagnoosi? Syrjäytymisvaarassa olevalla nuorella tarkoitan nuoria, joilla on ongelmia päihteiden käytön hallinnassa, ammatilliseen koulutukseen hakeutumisessa ja / tai siihen kiinnittymisessä, työpaikan hankkimisessa ja / tai siihen kiinnittymisessä. Edelleen olen sitä mieltä, että toimeentulotuen varassa elämistä ei voida luokitella syrjäytyneisyydeksi, koska työttömyys on paljon ja kaikki halukkaat eivät ole päässeet haluamaansa opiskelu- tai työpaikkaan ja tämän vuoksi joutuvat hakemaan sosiaalietuuksia. Syrjäytyneellä nuorella on ongelmia useammalla elämänalueella, ja voidaan puhua, että hänellä on elämänhallinnassa ongelmia.

Elämönhallinnalla tarkoitetaan nuoren toiminnallista kapasiteettia, joka sisältää hänen fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset voimavaransa. Voimavarojensa avulla nuori pystyy suojautumaan elämönriskeiltä ja vaikeuksilta sekä niitä kohdatessaan kykenee käsittelemään ja selvittämään ongelmia itsenäisesti. Elämönhallinta käsite suuntaa ajattelua nuoren yksilöllisiin elämön riskeihin sekä ongelmanratkaisuihin. Elämönhallinnan ongelmat johtavat nuorella syrjäytymisprosessien alkamiseen. (Rauhala 1998, 58–59). Elämönhallinnan ongelmista kärsineillä nuorilla on tullut luottotietoihin merkintöjä maksamattomista laskuista. Vuokria, puhelinlaskuja ja mahdollisia rikosoikeudellisia korvauksia oli mennyt ulosottoon. Luottotietojen menettäminen vaikeuttaa vuokra-asunnon saamista. Juhlavuosisprojektissa tavoitteena oli nuoren kokonaisvaltainen tukeminen. Projektin toimintamuotoina oli kaikille nuorille yksilöllisesti laaditut tukisuunnitelmat, alkoholi- ja huumeongelmiin puuttuminen ja ohjaaminen päihdehoidon piiriin, projektin kokonaisvaltainen tuki ja motivointi, työharjoittelu, opiskelu ja työ, harrastus- ja vapaa-ajan toimintoihin ohjaaminen ja tukeminen sekä ryhmässä toimiminen. (Suora ym. 1998a, 40–41) Projektin toiminnallisen jakson aikana tukiasuntoon muuttaneet nuoret allekirjoittivat asumissäännöt (Liite 1). Nuorten asumista tuettiin ja valvottiin kotikäynnillä. (Suora, Romppainen, Kärki, Soronen, Böök, Himanka, Hannula & Teerioja 1998b, 53) Asumissäännöllä oli tarkoitus sitouttaa nuori vastaamaan omasta asumisestaan. Asumissäännöissä kiellettiin vieraat tukiasunnolla iltakymmenen jälkeen. Nuorten aikaisemmat häiriöt olivat tulleet kavereiden kyläillessä asunnolla myöhään, ja yhdessä he olivat aiheuttaneet häiriötä taloyhtiön hiljaisuuden jälkeen.

Opinnäytetyössäni elämönhallinnalla tarkoitan, että nuorella on oma elämä hallussaan. Hänellä on selviä tulevaisuuden suunnitelmia, mitä hän haluaa elämältään ja hän on valmis pyrkimään niihin. Elämässä meille kaikille tulee epäonnistumisia ja meistä riippumattomia ongelmia sekä menetyksiä. Nuori, jolla on elämönhallinta kunnossa, selviää omien voimavarojensa avulla vaikeuksista. Elämönvaikeudet eivät lamauta hänen elämönsä ja elämönhaluaan. Nuoren elämönhallinnan horjussa ensin yhdellä elämönalueella johtaa se helposti ongelmien kasaantumiseen. Kouluvaikeudet ovat monella nuorella ongelmien ensimmäisiä perheen ulkopuolella näkyviä merkkejä. Ongelmien kasaantuminen lannistaa nuorta. Tässä tilanteessa hän voi syrjäytyä monella elämönalueella, joka voi pahimmillaan johtaa kouluttamattomuuteen, asunnottomuuteen, sosiaalisiin ja taloudellisiin ongelmiin sekä päihteiden käytön lisääntymiseen. Nykyisen työni mielenterveystoimistossa vuoksi tiedän vielä paremmin kuin sosionomi opinnäytetyötäni tehdessäni mikä on arjen hallinnan merkitys yksilön jaksamiseen ja sitä kautta pärjäämiseen. Mielenterveyspäivystykseen tulevien potilaiden kohdalla ensimmäisiä selvitettäviä asioita on arjessa pärjääminen. Selvitetään, miten hän nukkuu, syö ja mistä hänen päivänsä koostuvat sekä millainen on vuorokausirytmii. Arjen hallinnasta

saamme paljon tietoa millaisesta ja minkä laajuisesta ongelma on kyseessä, jolloin hoito voidaan miettiä ongelman mukaisesti.

2.1 Nuoruus ikävaiheena

Nuoruus määritellään usein siirtymävaiheeksi aikuisuuteen, jolloin nuori kasvaa fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti. (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilen 2003, 14). Salo kuvaa nuoruusiän loppuvaiheen ideologisen kriisin sijoittuvan 1925-vuotiaalle. (1997, 143). Nuoruuden neljästä kehitysvaiheesta viimeinen myöhäisnuoruus sijoittuu ikävuosille 1620/22. (Aaltonen ym. 2003, 18; Vuorinen 2004, 201–202). Salo on todennut tutkimuksissaan nuoruusiän rajaamisen tiettyihin ikävuosiin olevan vaikeaa. (1997, 125). Opinnäytetyössäni tarkoitan nuorella 19–25-vuotiaita. Nuoruuden tärkeimpiä kehitystehtäviä on itsenäistyminen lapsuuden kodista ja vanhemmista. Itsenäistyminen on kehitystehtävänä hankala ja vaatii nuorelta paljon ponnisteluja. Ikävuosille 19–25 sijoittuu paljon tärkeitä tapahtumia: muutto omaan vuokra-asuntoon tai opiskelija-asuntoon, valmistuminen ammattiin tai opiskeluiden jatkaminen, työssäkäynnin aloittaminen ja oman elämäntumppanin löytäminen. Nuoren elämä ei aina suju ilman vaikeuksia, ja näistä tapahtumista selviytyminen voi olla vaikeaa. Epäonnistumiset jollakin elämäntilanteella saattavat lannistaa nuoren pyrkimyksiä päästä elämässään eteenpäin. Nuoren tukiverkolla on suuri vaikutus siihen, miten nuori selviää vaikeuksista ja saako hän vaikeuksissaan tukea läheisiltään.

Robert J. Havighurstin mukaan kehitystehtävät ovat haasteita, joiden kohtaaminen ja joista selviytyminen mahdollistavat yksilön kehittymisen ja siirtymisen seuraavaan elämäntilanteeseen. Nuoruuden kehitystehtäviä Havighurstin mukaan ovat: itsenäistyminen vanhemmistaan, taloudellisen riippumattomuuden saavuttaminen, työelämään valmistautuminen, perhe-elämään valmistautuminen, oman maailmankatsomuksen kehittäminen ja sosiaalisesti vastuullisen käyttäytymisen kehittyminen. (Dunderfelt 1997, 94–95.) Nuoruusiän kehitystehtävinä ovat emotionaalisen itsenäisyyden saavuttaminen lapsuuden kodista, tasapainoisten ihmissuhteiden luominen, parisuhteeseen valmistautuminen, koulutuksen ja työn hankkiminen sekä taloudellisen ja sosiaalisen vastuullisuuden saavuttaminen. (Aaltonen ym. 2003, 18–19; Salo 1997, 143, 150; Vuorinen 2004, 201, 203, 210–211). Irtautuminen vanhemmista on yksi nuoruusiän tärkeimmistä kehitystehtävistä. Nuoren käyttäytyminen vanhempia kohtaan on hyvin ristiriitaista. (Vuorinen 2004, 202, 207 & 210). Vanhempien merkitys nuoruusiän kehitystehtävistä selvittämisessä on erittäin tärkeä. Välillä nuori ottaa

etäisyyttä vanhempiinsa, ja välillä hän kaipaa heidän tukeaan. Vanhempien tulisi tässä vaiheessa kyetä olemaan läsnä ja saatavilla, mikäli nuori kaipaa tukea. Lastensuojelupuolella työskennellessäni moni nuori kaiholla muisteli aikoja, jolloin heillä oli vielä rajat. Yhteiskunnassamme kiirehdimme monesti aivan turhaan liian varhain itsenäistämään nuoria. Kolikon toisena puolena on sitten nämä nuoret, jotka eivät itsenäistyisi "äidin helmoista" vaikka vanhemmat mielellään heistä jouti päästäisivätkin.

Nuoruusiän loppuvaiheessa nuoret rakentavat omaa sosiaalista minuuttaan. Nuori valitsee omaan elämäänsä perusarvoja, muodostaa ideologiaansa ja maailmankuvaansa. Maailmankuvalla on tärkeä merkitys persoonallisuuden kehitykselle, koska se on osa identiteettiä. Maailmankuvan muodostuminen edellyttää selkeän minäkuvan muodostumista. (Salo 1997, 150; Vuorinen 2004, 220, 222–225). Nuoruusiän päätavoitteena on eheän identiteetin saavuttaminen. Nuoruusiässä tapahtuvat muutokset pakottavat nuoren muokkaamaan omaa minuuttaan ja nuori etsii itseään kokeilemalla erilaisia rooleja. (Vuorinen 2004, 208–210). Normien vastustaminen on luonnollinen nuoruuteen kuuluva kehityshaaste, jonka avulla nuori muodostaa vähitellen oman maailmankatsomuksensa. (Aaltonen ym. 2003, 18). Oman identiteetin muodostaminen on nuoren kehityksen päätaivoite. Maailmankuvan, perusarvojen ja ideologian miettiminen voivat olla liian suuri tehtävä nuorelle, jolla on vaikeuksia muodostaa omaa minäkuvaansa. Jouhki ottaa melko kärkevästi kantaa siihen, ettei nyky-yhteiskunnassa enää tiedetä, milloin nuoruus loppuu ja aikuisuus alkaa. Nuoret asuvat kotona kolmikymppisiksi, juoksevat yöt baareissa ja tulevat isän ja äidin luokse aamuyöllä heräten iltapäivällä viikonloppuisin. Nuoret hoitavat omaa tietokoneriippuvuuttaan ja lipittävät energijuomia syöden välillä pizzaa. Elämää tällä kaavalla perusteella sillä, että nuoret tuntevat yhteisyyttä aikuisten kanssa. Tämä aikuisten valitsema tie on tapa paeta kasvatusvastuuta ja osoittaa hänen mukaansa henkistä laiskuutta. Aikuisilta vaatii suoraselkäisyyttä rajoittaa omia riippuvuuksiinsa ja henkistä laiskuutta. (2014, 39–41.)

2.2 Syrjäytymisen riskit

Syrjäytyminen kuvataan prosessina tai prosesseina, joiden ajallinen kesto voi olla hyvin pitkä sekä ne ovat yhtä aikaa yhteiskunnallisia ja yksilöllisiä prosesseja. (Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistio 1997, 9, 17). Nuoren syrjäytymisprosessi on voinut alkaa jo lapsuudessa hänen läheistensä ongelmien kasaantuessa tai nuoruuden kehitysvaiheessa nuoren elämä on jostain syytä järkkynyt ja sen vuoksi johtanut syrjäytymisen kehittymiseen. Röngän ja Veivo & Vilppulan mukaan

syrjäytyminen etenee vaiheittain ja lopulta ulottuu läpi koko yksilön elämään. Syrjäytymiskehitykseen nuoren elämässä vaikuttavat sekä ulkoiseen että sisäiseen elämänhallintaan liittyvät tekijät. (1996, 10; 1998, 48–49). Syrjäytymisellä tarkoitetaan syrjäytymistä nyky-yhteiskunnan valtakulttuurin määrittelemästä elämäntavasta sekä arvo- ja normijärjestelmistä yksilön menettäessä elämänhallinta taitonsa ja vieraantuessaan ympäröivästä elämäntavasta. (Siljander 1996, 8-9.) Valtakulttuurin elämäntavasta syrjäytymisen nuori voi oppia omilta vanhemmiltaan. Nuori, jonka vanhemmat eivät käy töissä kasvaa työttömyyden normaaliuteen ja sitä kautta voi syrjäytyä työmarkkinoilta sekä vallitsevasta suomalaisesta työskentelevästä. Aiempaa opinnäytetyötäni tehdessäni kirjallisuudessa nousi syrjäytymisen eräänlainen oppimisen omalta kasvuympäristöltään. Uusimmissa tutkimuksissa nousee esille lapsuuden mallien merkitystä ja jopa sikiöajan vaikutuksia yksilön syrjäytymiskehityksessä.

Suurimmassa syrjäytymisvaarassa ovat: pitkäaikaistyöttömät, asunnottomat, alkoholiongelmaiset, huumeiden käyttäjät, ongelmaperheiden lapset ja nuoret, oppimisvaikeuksista kärsivät lapset ja nuoret ja mielenterveysongelmaiset. (Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistio 1997, 9.) Uusimmissa tutkimuksissa painotetaan ongelmien kasaantumista samoin kuin on tehty 1990-luvun lopullakin. Haastatteluissa on noussut esille nuorten oma aktiivisuus esimerkiksi edellytyksenä psykiatriseen hoitoon pääsyyn. Haastatelluilla nuorilla oli heikosti aineellisia, sosiaalisia tai mielenterveydellisiä voimavaroja olla aktiivinen tai saada aikaan muutoksia oman toimintansa kautta. (Aaltonen ym. 2015, viitattu 12.8.2015.) Nuori voi syrjäytyä monella eri elämän alueella samanaikaisesti: työelämästä, koulutusmahdollisuuksista, vapaa-ajan viettotavoista, arkielämän sosiaalisista suhteista ja yhteiskunnallisista vaikutusmahdollisuuksista. (Johansson & Vuori 1999, 35; Puuronen 1996, 34–35). Syrjäytymiseen altistavilla tekijöillä on taipumus kasaantua ja syrjäytyminen voi edetä ketjun omaisesti oppimisvaikeuksista koulun keskeyttämiseen ja myöhemmin putoamiseen pois työmarkkinoilta. (Liimatainen-Lamberg & Uotinen 1996, 9). Syrjäytymistä altistavien tekijöiden kasaantuessa nuorelle, hän kokee epäonnistuneensa elämässään. Syrjäytymisvaarasta selviytyäkseen nuori tarvitsee tukea läheisiltään. Epäonnistumiset johtavat valitettavan monella nuorella pätemiseen haitallisilla elämäntavalla eli alkoholin käytössä. Rongän mukaan päihteiden käyttö ja epäsosiaalisuuden leima heikentävät nuoren työllistymismahdollisuuksia. Nuoren kohdalla ongelmien kasaantumiseen vaikuttaa ns. vauhdittamisen periaate, jossa stressi ja vaikeudet voivat vahvistaa jo olemassa olevia käyttäytymispiirteitä. (Rönkä 1996, 9). Nuorten päihteidenkäyttöä voidaan pitää yhtenä hyvinvoinnin tai tässä tapauksessa pahoinvoinnin indikaattorina. Päihteidenkäyttö ja etenkin varhaistuneet sekä lisääntyneet huumeekokeilut ovat osa syrjäytymisriskiä. Suurimmalla osalla nuorista huumeet jäävät vain kokeiluasteelle. (Peltonen 1996, 76). Hyvän elämänhallinnan

omaavalla nuorelle ei ole tarvetta paeta pahaa oloaan alkoholiin. Alkoholi turruttaa hetkellisesti pahaa oloa, mutta käytön hallinnan menettämisen jälkeen vauhdittaa nuoren syrjäytymisprosessien etenemistä.

Yhteiskunnassa on nuoria ja nuorisoryhmiä, joilla on erittäin suuri riski altistua huumeille ympäristönsä, omaksumansa alakulttuurin tai henkilökohtaisten valintojen vuoksi. Huumekokeilut keskittyvät tutkimusten perusteella nuoriin, jotka tupakoivat ja käyttävät alkoholia humalahakuisesti. (Pelttonen 1996, 76.) Päihdeongelma on eri vaiheita sisältävä prosessi, jonka jokaiseen vaiheeseen liittyy hyvin yksilöllisiä eroja siinä, miten nopeasti nuori siirtyy seuraavaan vaiheeseen. Päihteiden käytön vaiheiksi voidaan jakaa kokeilu, satunnaiskäyttö, tapakäyttö, ongelmakäyttö ja riippuvuus. (Mönkkönen 1999, 10–11.) Syrjäytymisvaarassa olevilla nuorilla alkoholin käyttöongelmat ovat yleisiä. Heidän alkoholin käyttönsä on muuttunut ongelmakäytöksi. Alkoholin käyttö on useita kertoja viikossa ja kerralla nautittava alkoholin kerta-annos on suuri. Lappalainen-Lehto, Romu ja Taskinen (2008, 33) toteavat, että alkoholin käytön arkipäiväistyessä ja lisääntyessä sen haitat lisääntyvät ja sosiaalisen toimintakyvyn heikentyvän. Alkoholin suurkulutuksena pidetään miehillä yli 24 annosta viikossa, jossa kertakulutus on yli seitsemän annosta.

Riippuvuudesta puhuttaessa puhutaan usein toleranssista, joka tarkoittaa fyysistä ja psyykkistä päihteen sietokykyä, joka pahimmassa tapauksessa toleranssin kasvaessa saattaa edistää päihteiden käyttöä ja syrjäytymistä. (Mönkkönen 1999, 11). Suomalaista kulttuuria voidaan pitää alkoholikulttuurina. Alkoholi on laillinen ja sosiaalisesti hyväksytty päihde, jonka suuri osa kansalaisista katsoo kuuluvaksi murrosikään ja aikuiseksi kasvamiseen. (Inkinen 2000, 85; Mönkkönen 1999, 11). Alkoholia on totuttu käyttämään yhteiskunnassamme sosiaalista elämää tukevana. Alkoholista kieltäytyminen aiheuttaa kummastusta ja suhtautuminen kieltäytyjään on jossakin tapauksissa jopa tuomitsemaan. Nuoren on vaikeaa erottua massasta, mikä johtaa monella nuorella valtavirran mukana alkoholin käyttöön. Alkoholista kieltäytyminen vaatii nuorelta hyvää itsetuntoa ja läheisten kannustamista. Mönkkösen mukaan nuoren riippuvuuteen päihteistä on puututtava ensin, koska päihderiippuvainen nuori ei pysty ratkaisemaan elämäänsä liittyviä ongelmia. Puuttuminen ei onnistu ilman nuoren omia valintoja, oman elämänsä järjestykseen saamiseksi. Muutosprosessin onnistuminen edellyttää nuoren ympärillä olevilta ihmisiltä sekä kärsivällisyyttä että johdonmukaista tiukkuutta arkielämän rajojen ja mahdollisuuksien luomisessa. (1999, 18). Nuoren syrjäytymisen ehkäiseminen alkaa monella alkoholin ongelmakäyttäjällä nuorella alkoholin käytön hallinnan opettelulla, jonka jälkeen päästää työstämään muita elämänhallinnan osa-alueita nuoren tarvitsemalla tavalla.

2.3 Elämänhallinta

Elämänhallinta on tila, joka muuttuu elämän ja sen vaiheiden mukaan. (Virjonen 1994, 37–39). Nuoren elämänselitys muodostuu tasannevaiheista ja niiden väleissä olevista siirtymävaiheista. Tasannevaiheiden keskeinen tehtävä on muodostaa tietty elämänselitys vaihe kriittisten valintojen ympärille, ja siirtymävaihe merkitsee aina kuluneen elämän arviointia ja päätöksentekoa. (Järvikoski 1996, 44.) Elämään kuuluu kahdenlaisia tilanteita: muutoksia ja tasaista elämää. Elämän muutokset ovat aina yksilölle kriisinpaikkoja, joissa elämänselitys auttaa vanhempia ihmisiä, kun taas nuorelle kaikki muutokset ovat uusia. Elämän positiiviset muutokset voivat olla nuorelle kriisitilanteita, joissa oma minuus täytyy miettiä uudelleen. Veivo & Vilppolan mukaan nuoren elämässä syrjäytymiskeskitykseen vaikuttavat aina sekä ulkoiseen että sisäiseen elämänhallintaan liittyvät seikat. Ulkoiseen elämänhallintaan kuuluvat sosiaalinen tausta eli nuoren perheen merkitys hänen elämässään, koulukäynti, työmarkkinoille sijoittuminen ja ongelmien ratkaisu. Sisäiseen elämänhallintaan sisältyy nuoren oma käsitys itsestään. Nuoren kielteinen käsitys itsestään yhdessä huonon itsetunnon kanssa voi johtaa epäonnistumiskierteseen. (1998, 48–49.) Nuoren hyvällä itsetunnolla on suuri merkitys epäonnistumisten ja pettymysten kestämiseen sekä minäkuvan muodostumiseen. Ihmisen perustarve on toteuttaa itseään ihmisyhteisön jäsenenä. Ihmisen hyvinvointia ei voida antaa ulkoapäin. Yksilön hyvinvointi tarkoittaa, että hän voi vaikuttaa omaan sisäiseen ja ulkoiseen elämäänsä. (Wiman 1994,7-8). Jokaisella meistä on tarve kuulua meille tärkeisiin yhteisöihin töissä, perhe- ja ystävyys-suhteissa ja harrastuksien parissa. Nuorilla tarve kuulua yhteisöön ja saada sen hyväksyntää on vielä suurempi kuin aikuisilla.

Yksilön toimintaedellytyksien edistäminen tarkoittaa tukitoimia, joilla tilapäisesti tuetaan hänen hyvinvointiaan. Yksilöllisestä tilanteesta riippuen ulkopuolisen avuntarve voi olla lyhytaikainen. Raitakarim muistuttaa elämänhallinnan vastakohtana on nuori, joka toimii riskihakuisesti, epärationaalisesti ja on riippuvainen muista ihmisistä. Elämänhallinta tuo esiin tarpeen kehittää nuoren persoonaa, että hän tunnistaisi omat tarpeensa, vahvuutensa ja mahdollisuutensa. (2003, 19–20). Elämän sisäisellä hallittavuudella tarkoitetaan henkisiä voimavaroja ja nuoren sisäistä eheyden tunnetta. Vaikeista elämäntilanteista nuori selviää vahvalla itsetunnolla ja tiedostaessaan omat elämänselityksensä. Vahvaa elämänhallintakykyä osoittaa mielekäs elämänselitys ylläpitävien tavoitteiden luominen, asioille terve omistautuminen sekä kyky ponnistella omia tavoitteita saavuttaakseen. (Virjonen 1994, 37.) Nuori, jolla on hyvä itsetunto, kykenee suunnittelemaan ja hallitsemaan omaa arkeaan. Nuoren ajattelutavan muutoksista haetaan elämänhallintaa, johon liittyy tarve kehittää nuoren

arkea kestävien periaatteiden varassa. Elämänhallinnan omaksunut nuori ei vaaranna omaa terveyttään tai taloudellista tilannettaan tavoitellessaan alkoholin käyttöä, hyvää oloa tai merkityksellisiä kokemuksia. Nuori on omaksunut itsekin ja pitkäjännitteisen elämänsuunnitelun. (Raitakarin 2003, 20). Nuoren puutteellinen elämänhallinta tarkoittaa sosiaalisiin suhteisiin liittyviä ongelmia tai sosiaalisten suhteiden puutetta. Elämänhallintaa edellyttää nuoren kasvaminen omaehtoisuuteen, jonka hän saavuttaa omassa lähipiirissään olevien sosiaalisten suhteiden tuella. (Ulvinen 1998, 7). Nuoren arjen kehittämällä saadaan parhaita elämänhallinnan muutoksia aikaan. Arjen kehittäminen on alkuvaiheessa oikean päivärytmin saavuttamista, joka johtaa myöhemmin koulu, työharjoittelu tai työpaikan hankkimiseen. Elämänhallintaan kuuluu merkittävästi alkoholin käytön hallinta. Alkoholin runsaalla kulutuksella nuorella ei ole mahdollisuutta hoitaa omia asioitaan vaaditulla tavalla, mikä heikentää hänen elämänhallintaansa.

2.4 Nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen ja elämänhallinnan tukeminen

Nuorten syrjäytymisessä keskeinen merkitys on nuoren kodilla ja lähiyhteisöillä. Lapsen tai nuoren lähiympäristön heikentyessä seurauksena on usein sosiaalisen tuen ja kontrollin väheneminen, joka johtaa nuoren itsehallinnan ongelmiin, mikä puolestaan voi ajaa nuoren irrottautumaan perheestään liian varhain. (Liimatainen-Lamberg & Uotinen 1996, 12; Rönkä 1996, 13–14). Nuoruusiän kehitystehtävien läpikäymiseen ja oman elämänhallinnan rakentamiseen nuoret tarvitsevat tukea lähiomaisiltaan. Kasvaessaan nuori tarvitsee rakkautta ja rajoja sopivassa suhteessa. Kerolan ym. (1996, 15) mukaan nuori tarvitsee elämänhallintaa kasvaessaan omaehtoisuuteen, joka saavutetaan omassa lähipiirissä sosiaalisten suhteiden avulla. Sosiaalisten suhteiden ongelmat tai niiden puuttuminen johtavat puutteelliseen elämänhallintaan. Kodin merkitys on edelleen tärkeä nuoren syrjäytymisessä. Entistä enemmän tutkimuksissa on tullut esille ennaltaehkäisevän työn merkitys syrjäytymisprosessin katkaisemiselle.

Syrjäytymisvaarassa oleva nuori tarvitsee aikuisen rajoittavaa ja välittävää otetta. Tärkeä suojatekijä syrjäytymiselle on nuoren hyvä suhde vanhempiinsa tai, että nuorella on lähipiirissään hyviä ihmissuhteita. (Rönkä 1996, 14–15; Veivo & Vilppola 1998,53). Tärkeää on korostaa vanhempien vastuuta lapsistaan. Vanhempien tuki ja valvonta on lapsen kehityksen tärkein suojatekijä. Kasvatuksessa on avainasemassa positiivisten kokemusten ja onnistumisen elämysten tarjoaminen ja itsetunnon tukeminen. (Rönkä 1996, 20). Nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä ja elämänhallinnan tukemisessa on itsetunnon tukeminen tärkeä suojautumiskeino. Hyvällä itsetunnolla varustettu

nuori kestää paremmin elämän vastoinkäymisiä ja pettymyksiä. Nuori tarvitsee kehitykseensä ja kasvuunsa aikuisen tukea ja kontrollointia. Röngän ja Veivo ja Vilppola mukaan keskeinen väylä perheongelmista nuoren ongelmiin on turvattomien kiintymyssuhteiden muodostuminen. Perhe toimii nuorelle mallina selviytymiskeinojen, arvojen ja asenteiden oppimisessa. Suojatekijänä perheen ongelmatilanteissa toimii se, että vanhemmat pystyvät tarjoamaan nuorelleen huolenpitoa ja rajoja. Hyvä suhde isovanhempiin voi kompensoida nuoren huonoja suhteita vanhempiinsa. (1996, 14–15, 19–20; 1998, 53). Nuoren elämönhallinnan heikkenemiseen ja sen seurauksena syrjäytymiseen voi johtaa, ettei nuori saa perheeltään tukea. Tukea jota hän kaipaisi ja hänellä on tunne, ettei kukaan välitä hänestä. Vanhempien ongelmatilanteissa nuoren selviytymiseen elämönhallinnan ongelmista ja syrjäytymisen riskeistä voi pelastaa yksikin hyvä ja turvallinen aikuissuhde. Vanhemmuuden tuki olisi edelleen vuonna 2015 tärkeää nuorille samoin kuin 1990-luvun lopulla. Syrjäytymisen ehkäisemiseksi on luotu useampia yhteiskunnallisia ohjelmia, joilla pyritään takaamaan vanhemmille tukea ennen kuin ongelmat alkavat kasvaa isommaksi.

Syrjäytyneiden nuorten ongelmana on heikko oman elämän elämönhallinta, jossa on välinpitämättömyyttä, aloittekyvyttömyyttä, heikko itsetunto, vaikeuksia sosiaalisissa suhteissa, yhteiskunnan normeista ja säännöistä piittaamattomuutta sekä alkoholin käytön hallinnan ongelmia. Inkinen toteaa nuoren elämönhallinnan tukemisen olevan tärkein tehtävä tilanteissa, joissa nuori ilmaisee päihteiden käytöllään masentuneisuuttaan, epätoivoaan ja toivottomuuttaan. (Inkinen 2000, 171). Elämönhallinnan tukemisessa täytyy tukea nuoren persoonaa positiivisella palautteella. Jokaisesta nuoresta löytyy jotain positiivista, joka täytyy löytää tukityön onnistumiseksi. Itsetunnon merkitys elämönhallinnan ongelmista selviämässä on suuri. Nuoren vahva itsetunto auttaa häntä selviämään vaikeuksista luottaen itseensä ja omiin elämänarvoihinsa. Henkilökohtaiset tavoitteet elämälle ja niihin ponnistelu ovat merkki nuoren elämönhallinnasta. Positiivinen minäkuva auttaa nuorta tunnistamaan omat tarpeensa ja mahdollisuutensa realistisesti. Syrjäytymisen ennaltaehkäisy tai välitön puuttuminen elämönhallinnan ongelmiin auttavat nuorta selviytymään ongelmien ylitse. Välitön puuttuminen pelastaa nuoren epäonnistumisten kierteeltä. Röngän mukaan elämäntyylin pysyvään muutokseen vaaditaan nuorelta itseltään pitkäjänteisyyttä ja motivaatiota sekä hän tarvitsee ympäristöltään pysyvää tukea. (Rönkä 1996, 19). Ilman nuoren omaa motivoituneisuutta elämönhallinnan tukemiseen ulkopuolinen auttaja ei voi tehdä mitään. Muutos syrjäytymisen ehkäisyyn tai syrjäytymisprosessien katkaisuun lähtee aina nuoresta itsestään.

Peruslähtökohtana tulisi olla sekä ymmärrys ennaltaehkäisyn pitkäjänteisestä, tavoitteellisesta ja monimuotoisesta luonteesta että toisaalta kohdennettujen interventioiden merkityksestä eri nuorisoryhmille. (Peltonen 1996, 77.) Näiden nuorien tukemiseen tarvitaan kokonaisvaltaista tukea paikallisilta sosiaali- ja terveydenhuollonhuollon, nuoritoimen, työvoimatoimiston ja Kelan viranomaisen taholta. (Helve 2002, 66). Suunniteltaessa ja toteutettaessa syrjäytymistä ehkäiseviä toimia tarvitaan uudenlaisia toimintamalleja ja lähestymistapoja. Perinteinen viranomaistoiminta ei tunnista kasaantuvaa huono-osaisuutta ja putoamista yhteiskunnan tukijärjestelmien ulkopuolelle. Syrjäytymisriskien monitahoisuus ja kasaantuminen edellyttävät moni ammatillista yhteistyötä. (Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistio 1997, 19). Nuorten tukemiseen tarvitaan moni ammatillista yhteistyötä, jossa kaikki toimijat tuntevat nuoren ja hänen tilanteensa peripohjaisesti. Syrjäytymisen ehkäisemiseen ja elämänhallinnan tukemiseen tarvitaan kaikkien nuoren elämässä vaikuttavien tahojen tukea ja yhteistyötä.

Elämänhallinnan tukemisessa nuori tarvitsee usein hänelle henkilökohtaisesti räätälöityä koulutusta tai työmahdollisuutta. Onnistumisen kokemukset auttavat nuorta kokeilemaan uusia vaihtoehtoja. Nuorten elämänhallinnan ongelmien tukeminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen edellyttävät nuorten ongelmien tunnistamista ja niiden ilmaantuessa välitön puuttumista ennen kuin syrjäytymisprosessit ovat syventyneet. Johansson ja Vuorisen mukaan koulutus ja työ suuntaavat voimakkaasti nuorten sosiaalista kehitystä ja lisäävät turvallisuutta, vakautta ja valinnanmahdollisuuksia heidän elämässään. (Johansson & Vuori 1999, 5). Työhön ja koulutukseen kiinnittymättömyys aiheuttaa sosiaalisia ja psyykkisiä ongelmia. Nuorten asunnottomuus, mielenterveys- ja päihdeongelmat ovat vakavia yhteiskunnallisia ongelmia, joiden seuraukset ovat pitkäkestoisia. (Nuorisotakuu 2013, 7). Koulutuksen ja työn tärkeä on varmasti aina ollut tiedossa, mutta nykyään tutkimuksien vuoksi tiedetään miten tärkeää on saada mahdollisimman moni nuori kiinnitettyä koulutus- ja työpoluille. Vaikeuksista selviäminen kohottaa itsetuntoa, mikä puolestaan edistää selviytymistä. Ristiriidoista ja vaikeuksista selviytyminen harjoittavat selviytymistaitoja. (Rönkä 1996, 19–20). Syrjäytymisriskien ehkäisemisessä painopiste on ennaltaehkäisevässä toiminnassa ja pyrkimyksenä on puuttua syrjäytymisen syihin ja syrjäytymisriskejä lisääviin rakenteisiin. (Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistio 1997, 20–21). Nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä ja syrjäytymisprosessien katkaisussa ehdottoman tärkeäksi nousevat ennaltaehkäisevät toimenpiteet ja nopea puuttuminen oikein kohdennetuilla tukitoimilla.

Nuorisotakuu on keskeisin hallitusohjelmaan kirjattu nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisy ja vähentämisen toimi, jonka painopisteinä ovat nuorten työllistyminen ja koulutus. (Syrjäytymistä vähentävän toimenpideohjelman 2011–2015, 4, 6-7 viitattu 13.8.2015; Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012–2015, 4-5, viitattu 13.8.2015). Nuorisotakuun mukaisesti jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneille tarjotaan työ-, harjoittelu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikkaa viimeistään kolmen kuukauden kuluttua työttömäksi joutumisesta. Koulutustakuu tuli voimaan 2014 yhteishaussa, ja sen myötä entistä useampi peruskoulunsa lopettanut nuori on siirtynyt peruskoulusta joko suoraan ammatilliseen koulutukseen, 10-luokalle tai valmentavaan opetukseen.(sama.) Yhteiskunnallisesti mielestäni 2010-luvun jälkeen on paremmin herätty siihen, että yhteiskunnallisilla päätöksillä on tarvetta tukea nuorten koulutusta ja sen myötä työllistymistä. Koulutustakuun myötä saadaan mahdollisimman monelle nuorelle mahdollisuus jatkaa koulutusuraansa peruskoulun jälkeen yhdessä muiden saman ikäisten kanssa.

3 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

Opinnäytetyöni vuonna 2009 sosionomiopinnoissa kohdentui nuorten syrjäytymiseen ja miten Juhlavuosioprosjektin avulla. Tutkimukseni oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Aineiston keruumenetelmänä olen käyttänyt haastattelua. Aineistoanalyysia olen tehnyt abduktiivisen eli teoriaohjaavan sisältöanalyysin avulla. Tässä opinnäytetyössä olen muokannut vanhaa opinnäytetyötäni hoitotyön opintoihin perehtyen syrjäytymiseen. Olen tutkinut mitä uutta tietoa on näiden opinnäytetöiden välissä tullut syrjäytymisestä ja millaisia tutkimustuloksia syrjäytymisestä löytyy.

3.1 Tutkimuksen tarkoitus

Tutkimukseni tarkoituksena on kuvata ja koota uusinta tutkimustietoa nuorten syrjäytymiseen liittyen ja verrata sitä sosionomiopinnoissa tekemääni nuorten syrjäytymistä koskevaan tietoon ja omiin tutkimustuloksiini. Lisäksi opinnäytetyöni tavoitteena on ollut myös täsmentää aikaisemmassa opinnäytetyössäni käyttämäni metodologiaa, jotta se vastaisi ammattikorkeakoulun opinnäytetöille asetettuja uusia ohjeita. Työhöni olen löytänyt tutkimuksia syrjäytymisen syistä ja miten sitä pyritään ehkäisemään nyky-yhteiskunnassa. Löytämieni tutkimusten tuloksia olen tuonut esille tässä opinnäytetyössäni ja verrannut niitä aiemmin tehdyn opinnäytetyöni tuloksiin.

Opinnäytetyöni tutkimustehtävä on

Miten nuorten syrjäytymistä kuvataan ja määritellään tänä päivänä?

Miten käsitys ja tieto nuorten syrjäytymisestä on muuttunut vuoden 2009 opinnäytetyöni tekemisen jälkeen?

Tutkimusaiheen ideointiin voi vaikuttaa tutkittavasta ilmiöstä muodostunut käsitys joko kokemuksen tai käytännön työn perusteella, jolloin tutkimustyö on kiinnostavaa. (Hirsjärvi ym. 2009, 72–74).

Työkokemukseni ja opinnäytetyön tutkimusprosessi olivat lujittaneet ymmärrystäni jokaisen nuoren ainutkertaisuudesta, joka haastaa meidät terveysalan ammattilaiset toimimaan yksilöllisesti jokaisen nuoren kanssa ja heitä pyritään tukemaan heidän tarpeistaan ja voimavaroistaan lähtien. Opinnäytetyöprosessia tehdessäni toimin haasteellisten nuorten tukemisessa, joka vaati minulta kykyä soveltaa erilaisia lähestymistapoja ja työmenetelmiä asiakastyössä. Erilaisista lähestymistavoista ja työmenetelmistä täytyy sairaanhoitajan arvioida, mitkä tukisivat parhaiten asiakasta toimien hänelle hyödyllisinä eivätkä hänen itsenäisyyttään tai itsemääräämisoikeuttaan heikentävinä. Oman ammatillisen kehittymisen vuoksi on tärkeää päivittää omaa osaamistaan hyödyntäen alan kirjallisuutta ja uusimpia tutkimuksia. Nyt tutkimusta miettiessäni psykiatriseen hoitotyöhön suuntautuneen sairaanhoitajan silmin minulla olisi paljon enemmän tietoja ja taitoa mielenterveys- ja päihdeongelmiin perehtymiseen kuin aiemmin sosionomi opintoja tehdessäni. Jokaisen yksilöllisyyden kunnioittaminen on nykyisessä työssäni vain korostunut, kun kaiken hoidon ja vaikuttamisen takana on kuitenkin hoitosuositukset ja mielenterveyslaki.

3.2 Tutkimuksen lähtökohdat ja tutkimusmenetelmät

Tutkimukseni oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jossa pyrin kuvamaan projektiin osallistuneiden nuorten elämää mahdollisimman totuudenmukaisesti. Hirsjärven ym. ja Soininen mukaan lähtökohtana laadullisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen ja kohdetta pyritään tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Kvalitatiivisen tutkimuksen tyypillisiä piirteitä on, että tutkimuksen kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti ja tutkittavaa tapausta käsitellään aina ainutlaatuisena sekä saatua aineistoa käsitellään tulkinnan mukaisesti. (2009, 161, 164; 1995, 34–35). Sosionomi opinnäytetyöni päämääränä oli nuorten haastatteluiden avulla saada tietoa heidän elämästään enemmän ja sen avulla ymmärtää paremmin heidän käyttäytymistään, joka antaisi minulle enemmän tarvittavaa tietoa heidän tukemiseensa. Hirsjärven ym. ja Laineen mukaan laadullisen tutkimuksen tarkoitus on selvittää kokemuksiin liittyviä merkityksiä, jotka ovat jokaiselle tutkimukseen osallistuneille yksilöllisiä. (sama 2009, 161; sama 2001, 36–37). Tutkimukseni pyrki tuomaan kohdejoukoksi valituista projektin nuorista yksityiskohtaista tietoa heidän elämästään ja elämänhallinnastaan. Tutkimuksessani käyttämäni tutkimusmenetelmä oli laadullinen, jolla voitiin saada selville nuoren elämässä tapahtuneita hänelle merkittäviä kokemuksia. Kokemukset olivat voineet osaltaan ohjata nuoren elämän kulkua joko yhteiskunnallisesti hyviin ja hyväksytyihin valintoihin tai niihin, joita ei pidetä yleisesti hyväksytyinä. Vilka (2005, 97) mukaan laadullisella tut-

kimusmenetelmällä tehdyssä tutkimuksessa on mahdollista tavoittaa nuoren merkityksellisiksi kokemuksia tapahtumaketjuja, kuten oman elämänkulkua tai pidemmälle ajanjaksolle sijoittuvia asioita. Tutkimuksessani halusin saada nuorilta tietoa, mitä he tekivät yksityiselämässään sekä ajattelivat, tunsivat ja kokivat, jolloin tutkimusmenetelmäksi käytin haastattelua.

3.3 Aineiston keruu ja kohderyhmä

Aineiston keruumenetelmänä käytin sosionomi opintojen tutkimuksessani haastattelua sen joustavuuden vuoksi. Vilkan mukaan yksilöhaastattelua käytetään silloin, kun halutaan tutkia haastateltavan henkilön omakohtaisia kokemuksia. (2005, 101). Haastattelin nuoret yksilöhaastatteluissa, koska halusin saada selville heidän omia kokemuksiaan. Ryhmätilanteessa nämä nuoret eivät olisi kertoneet henkilökohtaisia ajatuksiaan ja kokemuksiaan. Tutkimustilanteessa tutkittava ihminen on subjekti ja hänen on annettava tuoda mahdollisimman paljon itseään koskevia asioita esille. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 35). Oman kokemukseni mukaan nuorten haastatteluissa on yleisimmin ongelmana saada nuorista tarpeeksi tietoa. He mielellään vastaavat lyhyesti ja hyvin ytimekkäästi. Hirsjärvi ym. painottavat, että haastattelussa aineiston keruuta voidaan säädellä joustavasti tilanteen mukaan ja tutkittavia huomioiden. (2009, 205). Haastattelussa tutkijalla on mahdollisuus toistaa kysymys, selventää kysymystä, korjata väärinkäsityksiä ja käydä keskustelua haastateltavan kanssa tai vaihtaa kysymyksen järjestystä, koska tärkeintä on saada mahdollisimman paljon tietoa halutusta asiasta. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 34–35; Tuomi & Sarajärvi 2009, 73–74; Vilka 2005, 97, 104, 114). Haastattelun aikana tutkijalla on mahdollisuus motivoida haastateltavia sekä ylläpitämään heidän motivaatiotaan tutkimukseen. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 36, 43). Nuorten tutkimisessa oman kokemukseni perusteella haastattelu oli oikea muoto. Haastatteliija pystyy toistamaan kysymyksen tai selventämään sitä, mikäli haastateltava ei ole ymmärtänyt. Tärkeää on, että haastatteluhetkellä voi nuoren kanssa käydä keskustelua teemojen puitteissa, jolloin tutkittavan motivaatio tutkimukseen saadaan pidettyä yllä tilanteen loppumiseen saakka.

Laadullisen tutkimusmenetelmän yleisimmin käytetty tutkimushaastattelu on teemahaastattelu. Teemahaastattelussa tutkimusongelmasta etsitään keskeiset teema-alueet. (Eskola & Vastamäki 2007, 27; Tuomi & Sarajärvi 2009, 75; Vilka 2005, 101102) Tutkimusaineiston keruussa käytin nuorten teemahaastattelua, jolla pyrin kuvaamaan syrjäytymisen ehkäisemistä ja yritin saada vastauksia kysymyksiin kuinka ja miksi. Soinisen ja Vilkan mukaan teemahaastattelun kysymysten

muotoilussa auttaa kohderyhmän tuntemus. Tutkijan tulee esittää kysymykset niin, ettei haastateltava voi vastata niihin kyllä tai ei. Nuorten kohdalla on hyvin tyypillistä lyhyet vastaukset, mikäli he eivät joudu paneutumaan kysymykseen ja omaan vastaukseensa. (1995, 112–113; 2005, 105). Haastatteluideni teemat (liite 2) tarkentuivat koskemaan asumista, sosiaalista elämänsektoria, opiskelua, työtä ja toimeentuloa, itsensä toteuttamista sekä psykofyysistä sektoria.

Haastattelupyynnön esittämisellä on merkitystä tutkittavien suostumiseen. Haastattelupyynnön voi esittää etukäteen puhelimitse. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 84). Soitin kaikille projektin nuorille ja puhelimesta pyysin heidän suostumustaan osallistumiseen tutkimukseeni. Samassa puhelussa kerroin heille asiasta lisäinformaatiota. Haastattelin kaikki nuoret Nuorten Ystävien toimistolla, koska halusin heille kaikille samanlaisen haastattelupaikan ja – tilanteen ulkoisilta puitteiltaan, jossa voisin rajata haastatteluhetken suhteellisen häiriöttömäksi. Eskolan & Vastamäen ja Vilkan kokemuksen mukaan haastattelua ei kannata tehdä liian virallisessa tilassa, ettei haastateltava kokisi oloaan epävarmaksi. Haastateltavan kotona tehdyllä haastattelulla on tieteellisesti suurempi onnistumisen mahdollisuus. (Eskola & Vastamäki 2007, 28–29; Vilka 2005, 112). Haastattelujen jälkeen mietin vaikuttiko nuoriin vastauksiin haastattelupaikka ja millaisia vastaukset olisivat olleet jokaisen nuoren omassa kodissaan. Vilka (2005, 112) painottaa, että ennen haastattelun alkamista kannattaa varmistaa haastateltavan suostumuksen haastatteluun. Ennen haastattelutilanteen aloittamista varmistin vielä kaikilta nuorilta, että he olivat tietoisia tutkimuksen tarkoituksesta ja olivat edelleen suostuvaisia haastatteluun. Pyysin kaikkia nuoria vielä allekirjoittamaan suostumuslomakkeen (Liite 3).

Tutkimusjoukokseni oli tarkoitus saada kaikki viisi Juhlavuosiopjektissa aloittanutta nuorta. Näistä nuorista yksi lopetti projektiin osallistumisensa sen jälkeen, kun häntä veloitettiin Nuorten päihde- ja huumeaseman päihdekartoitukseen, joka oli ehtona oman tukiasunnon saamiselle ja projektin toiminnoissa jatkamiselle. Saarela-Kinnunen & Eskolan mukaan tutkimukselle ominaista on, että käsiteltävä aineisto muodostaa kokonaisuuden eli tietyn valitun porukan muodostaman joukon. (2001, 185). Tutkimusjoukon valinnassa on tärkeää muistaa mitä ollaan tutkimassa. Haastateltavalla tulee olla omakohtainen kokemus tutkittavasta asiasta. (Vilka 2005, 114). Tutkimusjoukokseni muodostui neljän nuoren ryhmä, jossa kaikilla nuorilla oli ongelmia elämänhallinnan kanssa. Nuorilla oli ongelmia asumisen kanssa, runsasta päihteiden käyttöä sekä kouluttamattomuutta. Projektiin osallistuneilla nuorilla oli peruskoulu käytyä, mutta ammattikoulusta ei ollut aloitettu ollen-

kaan tai se oli jäänyt kesken. Vilkan (2005, 130.131) mukaan tutkittavan tapauksen lopullista valintaa auttaa hyvä kohderyhmän ja tilanteen tuntemus. Tapauksen ja siitä kerätyn tutkimusaineiston valinta täytyy aina perustella.

Teemahaastatteluissa suositaan koehaastatteluiden tekemistä, että voidaan varmistua kysymysten yksiselitteisyydestä ja ymmärrettävyydestä kohderyhmässä. (Vilka 2005, 109). Koehaastatteluiden tekemistä suositaan selvittääkseen kohdejoukon kokemuksia haastatteluteemoista ja sanavalintoja, joiden pohjalta tutkija voisi laatia lopullisen haastattelurungon. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 72). Tein itse ratkaisun etten suorittanut projektin ulkopuoliselle kohderyhmälle koehaastattelua. Vastaavan kohderyhmän saanti olisi ollut liian hankalaa. Päätin tehdä ensin yhden haastattelun ja sen aikana merkitä haastatteluteemoihin kommentteja itselleni, jotta tietäisin mitä seuraaviin haastatteluihin tulisi muokata. Hirsjärven & Hurmeen mukaan kokemattoman haastattelijan ongelmaksi voi muodostua, että hän puhuu helposti liikaa. Hän selittää selviä asioita eikä anna haastateltavalleen tarpeeksi aikaa vastata. (2008, 124). Ensimmäisen haastattelun aikana huomasin kiirehtiväni liikaa, enkä antanut nuorelle tarpeeksi aikaa miettiä omaa vastaustaan vaan liian nopeasti aloin selventää sitä hänelle. Kysymykset olivat suurimmaksi osaksi nuorille ymmärrettäviä. Vilka painottaa haastattelukysymysten selkeyttä. Yhdessä haastattelukysymyksessä kysytään vain yhtä asiaa, koska tutkimushaastatteluiden sisällöllistä laatua ei voida korvata määrällä. (2005, 109). Teemahaastatteluiden luonteeseen kuuluu yleensä haastatteluiden tallentaminen, koska silloin haastatteluiden sujuminen onnistuu nopeasti ilman katkoja. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 92–93). Nuorille kerroin ennen haastattelun aloittamista, että nauhoitan haastattelut, etten kirjoita heidän sanomiaan asioita väärin tai väärentele niitä. Nuorilla ei ollut mitään nauhurin käyttöä vastaan.

3.4 Aineiston analyysi

Aineiston analyysitavaksi voidaan karkeasti jäsentää ymmärtämiseen pyrkivään lähestymistapaan, jossa käytetään laadullista analyysia ja päätelmien tekoa. (Hirsjärvi ym. 2009, 224). Laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmä on sisältöanalyysi, joka voi olla induktiivinen eli aineistolähtöinen, abduktiivinen eli teoriaohjaava tai deduktiivinen eli teorialähtöinen. Sisällönanalyysin avulla pyritään kuvaamaan tutkimuksessa tutkittavaa ilmiötä sekä järjestämään aineiston tiiviiseen ja selkeään muotoon kadottamatta niiden informaatiota analyysia tehdessä. (Tuomi & Sarajärvi 2009,

91, 108.) Tutkimuksessani käyttämäni sisällönanalyysi on abduktiivinen eli teoriaohjaava Sisällönanalyysin avulla pyrin opinnäytetyössäni kuvaamaan projektin nuorten elämänhallinnan edistymistä ja syrjäytymisen ehkäisemistä.

Laadullinen aineisto on tarkoituksenmukaista kirjoittaa puhtaaksi sanasta sanaan eli litteroida. (Hirsjärvi ym. 2009, 222). Tutkimusaineistoa kertyi neljän nuoren haastatteluista noin kaksi tuntia. Litteroituja A4-sivuja oli Microsoft Word -tekstinkäsittelyohjelmalla tehtyinä yhteensä 34 kappaletta. Vilkan mukaan litterointi helpottaa tutkimusaineiston analysointia eli järjestelmällistä läpikäyntiä, aineiston ryhmittelyä ja luokittelua. (2005, 115). Litterointi vaiheessa jaoin kaiken haastattelumateriaalin tutkimustehtävien mukaiseen viiteen sektoriin. Räsänen (2005, 95) mukaan aineiston luokittelu tarkoittaa, että haastatteluaineiston eri osista etsitään samankaltaisuuksia, jotka voivat liittyä tutkittavien taustaan tai mihin tahansa aineistossa oleviin ominaispiirteisiin. Hirsjärven & Hurmeen mukaan aineiston luokittelu on osa analyysia, jonka varassa haastatteluaineistoa voidaan tulkita. Tutkijalla on luokittelun muodostamisessa apuna tutkimustehtävä, aineisto sekä hänen oma teoreettinen tietämyksensä ja kykynsä käyttää tätä tietoa. (2008, 147–148). Teemahaastattelulla kerätyn aineiston pilkkominen on suhteellisen helppoa, koska haastattelujen teemat muodostavat jäsennyksen aineistoon. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93). Teemoittelulla tarkoitetaan analyysivaiheessa aineistosta esiin nousevia piirteitä, jotka ovat yhteisiä useammalle haastateltavalle. Tämän lisäksi esille nousee analyysin aikana muita teemoja, jotka ovat alkuperäisiä teemoja mielenkiintoisempia. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 173).

Sektorijaon jälkeen jaoin haastattelumateriaalin vielä haastatteluteemoihin. Hirsjärvi ja Hurme opastavat, että haastatteluiden analyysivaiheessa saman henkilön samaa teema-alueita koskevat vastaukset voidaan kerätä samalle paperille. (2008, 142). Haastattelumateriaalini laitoin teema-alueitten mukaan samalle paperille pitäen tässä vaiheessa jokaisen nuoren vastaukset erillään toisistaan. järjestykseen. Haastattelumateriaalistani olin jokaisen nuoren vastausten haastatteluteemat erotellut toisistaan värikynillä. Tämän jälkeen olin koonnut kaikki saman alueen haastatteluteemojen mukaiset vastaukset yhteen teippaamalla ne samoille papereille. Tämän jälkeen jatkoin analyysia lukemalla nuorten vastauksia odottaen, mitkä asiat nousevat selkeästi esille vastauksista. Hirsjärvi & Hurme muistuttavat, että haastatteluaineistoa ei voi analysoida ilman, että sitä on luettu. Aineiston ollessa tuttu tutkijalle hän kykenee sen paremmin analysoimaan sekä kuvailemaan, mikä on analyysin perusta. Kuvailtaessa aineistoa pyritään kartoittamaan henkilöiden ominaisuuksia ja piirteitä. (2008, 143, 145, 173.) Haastatteluaineisto oli minulle tässä vaiheessa tuttuja, koska ai-

neistoa olin lukenut useita kertoja. Haastatteluteemoista nousi analyysivaiheessa esille uusi luokittelu arjen hallinta, asuminen ja alkoholi, jotka nousivat selkeästi vastauksista. Uuden luokittelun mukaan esittelin tutkimukseni tulokset. Onnistuneessa aineiston analyysissä lukija omaksuu saman näkökulman ja löytää tekstistä samat asiat kuin tutkija riippumatta siitä, ovatko he näkökulmasta samaa mieltä. (sama 2008, 151).

3.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Laadullisen tutkimuksen luotettavuudella tarkoitetaan tutkimustulosten ja tutkittavan todellisuuden mahdollisimman hyvää vastaavuutta. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan tulee kuvata mahdollisimman tarkasti tutkimuksen toteuttamisen jokainen vaihe. Tarkka kuvaus lisää tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuksen suorittamisen olosuhteet tässä omassa tutkimuksessani haastatteluiden olosuhteet ja – paikka tulisi kertoa samoin kuin haastatteluihin käytetty aika sekä tutkijan itsearviointi haastattelutilanteesta. (Hirsjärvi ym.2009, 232 232–233.) Opinnäytetyöni luotettavuutta olen pyrkinyt parantamaan mahdollisimman tarkalla tutkimusprosessin kuvauksella. Erityisen hyvin olen pyrkinyt kuvaamaan nuorten haastattelutilanteet ja analyysini perustan. Hirsjärvi ja Hurme toteavat, että haastatteluiden nauhoittaminen, tarkka ja säännönmukainen litterointi vaikuttavat osaltaan tutkimuksen luotettavuuteen. (2009, 85). Nauhoitin kaikki nuorten haastattelut ja litteroin ne sanasta sanaan paranteekseni tutkimukseni luotettavuutta niin ettei mikään vastaus olisi vain oman tulkintani tulosta. Haastattelun aikana tein tarkentavia kysymyksiä, jos nuoren vastaus ei ollut ymmärrettävä tai en ollut saanut riittävää vastausta kysymykseeni. Hirsjärven ym. (2009, 205) mukaan haastattelulla halutaan syventää saatavia tietoja, jolloin voidaan pyytää perusteluja tutkittavien mielipiteille sekä käyttää lisäkysymyksiä.

Haastattelut olivat keskustelunomaisia, ja mielestäni nuoret kertoivat kokemuksistaan avoimesti ja rehellisesti, vaikka haastatteluteemoistani osa suuntautui arkaluonteisiin asioihin nuorten elämänhallinnan edistyksen selvittääkseni. Hirsjärvi ym. toteavat, että haastattelun luotettavuutta voi heikentää tutkittavan taipumus antaa sosiaalisesti suotavia vastauksia. (2009, 206). Tuomen ja Sarajärven mukaan tutkimuksen luotettavuuden kannalta on tärkeää, että tutkija huomaa sitoutumuksensa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 140). Minä olin tutkimusta tehdessäni kyseisen projektin pyynnöstä tutkimassa projektin vaikutusta nuorten elämänhallintaan ja syrjäytymisen ehkäisemiseen. Mielestäni nuoret eivät vastanneet haastattelun aikana sosiaalisesti odotettuja vastauksia. Heidän kanssaan olin projektin aikana keskustellut useita kertoja rehellisesti ja avoimesti vaikeistakin asioista,

joten uskon saaneeni rehellisiä vastauksia. Tutkimuksen luotettavuutta arvioidessa täytyy ottaa huomioon oma asemani projektityöntekijänä ja tutkimuksen suorittajana. Hirsjärvi ja Hurme toteavat, että haastattelussa voi olla samanaikaisia rooleja. Tutkija voi opastaa haastateltavaa haastattelun aikana ja haastateltava voi odottaa tutkijalta tietynlaista käyttäytymistä. (2009, 94–95). Tutkimuksen kohde ja tutkija ovat vuorovaikutuksessa keskenään tutkimuksen aikana, jolloin tutkimukselle on ominaista tutkijan henkilökohtainen osallistuminen sekä hänen pyrkimyksensä empaattiseen ymmärtämiseen. Tutkijan tulee hyväksyä, että hänen persoonallisuutensa vaikuttavat tutkimukseen. (sama, 23–24). Objektiivisuuteeni on voinut vaikuttaa asemani nuorten tukemisessa, ja heidän elämäntilanteensa olivat minulle tuttuja. Omaan vastauksien tulkintaani on voinut vaikuttaa tiedossani olevat asiat nuorten elämästä ja heidän nykytilanteestaan asiat, jotka eivät tulleet haastatteluissa esille. Tuomi ja Sarajärvi painottavat, että tutkijan tulisi tutkimuksensa luotettavuuspohdintoissa pyrkiä huomioimaan puolueettomuusnäkökulma, että hän pyrkii ymmärtämään ja kuulemaan haastateltaviaan heidän omana itsenään eikä suodata heidän vastauksiaan oman kehyksensä läpi. (2009, 135–136). Mielestäni oli tärkeää, että olen tuonut opinnäytetyössäni esille oman suhteeni haastattelemiini nuoriin. Toisaalta voidaan ajatella, että oma asemani projektissa oli vaikuttanut positiivisesti haastattelutilanteiden onnistumiseen ja nuorten kokemaan turvallisuuteen. Nuoret kertoivat haastatteluissa hyvin avoimesti arkaluonteisista asioistaan. Mahdollista on myös, etteivät nuoret ole asemani vuoksi uskaltaneet kertoa kaikkia haluamiaan asioita, koska pelkäsivät niiden vaikuttavan heidän osallistumiseen projektin toimintoihin.

Tutkimustuloksissa olen käyttänyt suoria lainauksia nuorten haastatteluista, koska halusin saada heidän omaa ääntään kuuluville sekä helpottaakseni lukijan arviointeja tulkinnoistani. Soinisen (1995, 131) mukaan tutkimuksen tuloksia ei saa kaunistella vaan ne on esitettävä sellaisina, kuin ne ilmenevät. Tutkimustulokseni olen pyrkinyt esittämään sellaisenaan ilman niiden muuttamista tai kaunistelemista projektille edulliseen suuntaan. Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa tutkijan tulee ehdottomasti huolehtia, ettei haastateltavien henkilöllisyys paljastu. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 140–141). Opinnäytetyöni aineistoa on käsitelty luottamuksellisesti ja anonymiteettia kunnioittaen. Tutkimukseen osallistuneiden nuorten henkilöllisyys ei ole tunnistettavissa opinnäytetyössäni. Nuorten nimiä tai mitään tarkempia piirteitä ei tule esille, mistä heidät olisi tunnistettavissa.

Pohdittaessa tutkimuksen eettisyyttä on kiinnitettävä huomiota aihevalintaan, tutkimuksen kohderyhmän valintaan ja tutkimuksen raportointiin. Tehtäessä aihevalintaa on pohdittava, kenen ehdoilla tutkimusaihe valitaan ja miksi tutkimuksen tekoon ryhdytään. Tutkimuksen tekemisen tärkein

lähtökohta on ihmisarvon kunnioittaminen. (Hirsjärvi ym. 2009, 24–25; Tuomi & Sarajärvi 2009, 129). Opinnäytetyössäni aihevalinnan eettisyys voidaan perustella siten, että tutkimustulosten avulla pyritään parantamaan elämänhallintaa tukevien palveluiden tarjoamista syrjäytymisvaarassa oleville nuorille heidän tarpeitaan vastaavaksi. Eettisyyden pohdinta opinnäytetyössäni on ensiarvoisen tärkeää, kun tutkimuskohteena ovat nuoret, vaikka he kaikki olivat täysi-ikäisiä. Nuorten osallistuminen tutkimukseen oli täysin vapaaehtoista. Nuorille kerroin avoimesti tutkimukseni tarkoituksen jo heidän suostumustaan haastatteluihin pyytäessäni, jotta heillä olisi tietoa, mihin heidän haastatteluitaan käytetään. Tuomi & Sarajärvi painottavat, että tutkimukseen osallistuneilla on oikeus kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen ja heidän täytyy tietää mistä tutkimuksessa on kyse. (2009, 131).

4 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä kappaleessa esittelen opinnäytetyössäni 2009 teemahaastatteluiden analyysin aikana esiin nousseita tutkimustuloksiani. Analyysiani tukemaan olen käyttänyt sitaatteja nuorten haastattelusta, joiden toivon perustelevan tulkintojani sekä tuovan nuorten omat mielipiteet parhaiten esille.

4.1 Arjen hallinta

Nuorten haastatteluissa nousi selkeästi esille projektin toiminnalliselle jaksolle osallistumisen jälkeen tapahtuneet muutokset nuorten arkipäivässä. Nuoret kertoivat vuorokausirytmensä muuttuneen projektin vuoksi. He olivat valvoneet myöhään yölle ja vastaavasti nukkuneet iltapäivään saakka. Nuorten vuorokausirythmi ei ollut mahdollistanut omien asioiden hoitamista.

Nykyään sentään herrää (naurahdus).

Nuoret painottivat, että projektiin osallistumisen myötä heillä oli nykyään päivässä enemmän kiinnostusteitä, joiden vuoksi aamulla oli noustava ylös sängystä. Projektin järjestämää ohjelmaa oli usealle päivälle viikossa, ja nuorilla oli osallistumisvelvollisuus projektin toimintoihin. Nuorten kommentteista tein johtopäätöksen, että toimettomuus oli edistänyt näiden nuorten elämänhallinnan ongelmia ja syventänyt syrjäytymisprosessien alkamista.

No, että aina on joku meno niinku johonki, ettei tarvi olla niinku laiskistuu. ... No kumä oon, se on vähä vaikia sanua ku ...on sillai tavallaan niinku... se ei oo pakollinen, mutta joku... johon niinku mennä, että se ei oo sillai niinku ihan, että notkut tuolla kulmilla ja... hommaillet omia hommia.

Projektin nuoret kertoivat haastattelussa ajankäyttönsä muuttuneen projektin aikana. Projekti oli vaikuttanut positiivisesti heidän alkoholin käyttöönsä vähenemiseen ja projektin ansiosta päiville oli tullut enemmän tekemistä. JuhlavuosiProjektin elämänhallintaa edistävä vaikutus sekä syrjäytymisprosessien syvenemisen ehkäisy tulivat hyvin esille nuorten ajankäytön muuttumisessa ja siinä,

miten he olivat osallistuneet projektin tarjoamiin aktiviteetteihin tai osallistuivat omiin opiskeluihinsa tai työharjoitteluun.

No kyllä se jonku verran on muuttunu.. on tullut niinku harrastuksia vähä ehkä enemmän ja sillälai... ja ei niinku ja ei oo tarvinnu niinku alkoholiakaan ottaa ja sitte kun on tyttöystävä niin se on aika paljo aikaa.

No.. ennenhän se oli vaan sitä, ... että koko ajan ... oli kännissä tai jotakin niin. Nyt on sitte... nämä mitä tässä on tehty kaikkia. Tullu mukkaan niin... ollu niinku muutaki tekemistä ku olla kännissä.

Ajankäytön muuttumisen ansiosta nuoren kanssa oli järjestetty hänen omaa elämäänsä kuntoon. Nuoria oli opastettu maksamaan laskuja ja tekemään maksusuunnitelma ulosottoon menneille. Projektiin osallistumisen johdosta nuoret olivat ottaneet vastuuta omasta elämästään ja hankkineet taitoja hoitaa omia asioitaan itsenäisesti projektin loppumisen jälkeen. Tärkeää nuorten kanssa tehtävässä tukityössä on tehdä itsestään lopulta tarpeeton nuorten osatessa hoitaa omat asiansa itsenäisesti ilman apua.

On se varmaan on enemmän saanu aikaan .. tai nuota maksuja ehkä... parempaan suuntaan.

Ajankäytön muuttuminen vaikutti positiivisesti koulunkäyntiin ja läsnäoloihin. Säännöllinen vuorokausirytmii auttoi nuoria aamulla nousemaan kouluun ja jaksamaan opiskella siellä päivän loppumiseen saakka. Nuorilla oli pidemmän aikavälin suunnitelmana opiskella itselleen haaveammatti. Ammatti toiveet näillä nuorilla olivat hyvin realistisiä.

No jaa ehkä ... (naurahdus) vähän parempaan suuntaan” ”No että, on koulussa suunnilleen pikkusen.

Haastattelussa kysyin nuorilta heidän mielipiteitään projektiin osallistumisen hyödyistä, tai oliko siitä ollut hyötyä heidän mielestään. Projektiin osallistumisen hyödyn pystyisi erään nuoren mielestä kertomaan, vasta hänen Merikosken kurssille osallistumisen jälkeen. Projekti olisi ollut hyödyllinen, jos kurssin avulla hän saisi työharjoittelu- tai koulutuspaikan.

No se on nyt vielä vähä auki pittää kattua, mitä tuo kurssi sitte poikii ja sittenhän sen voi vasta sanua.

Nuorten mainitsemia positiivisia hyötyjä projektiin osallistumisesta olivat paremmat mahdollisuudet koulutus- tai työharjoittelupaikan löytämiseen sekä niiden jälkeen työpaikan saamiseen. Oman tukiasunnon saamisen ansiosta elämänhallinta oli parantunut, jonka nuoret kokivat selväksi hyödyksi projektiin osallistumisesta. Nuorille oli neuvoteltu projektin ajalta täysimääräinen toimeentulotuki, johon ei tehty lakisääteisiä vähennyksiä. Nuorten osallistuminen projektiin katsottiin heidän kuntoutukseen.

Joo kyllä. Koulutuksen kautta se on parantunu.

On varmaanki parantunu. Nyt on kämppä ja muut, kyllä mä sanosin, että on parannu. Toimeentulotuki olis pienempi (naurahdus.. No tuo koulutus tai emmä tiää onko se koulutuspaikka niin siihen on varmasti paremmat saumat. Työstä ei ossaa sanua, ku ei oo vielä kokkeilu.

Projektin mukanaan tuomien muutosten pysyvyydestä kaikki nuoret olivat samaa mieltä. Muutoksien eteen he kaikki olivat tehneet kovasti töitä, joten heidän mielestään ei kannattanut palata enää entiseen. Toisaalta he kuitenkin viittasivat vastauksissaan, että muutokset pysyvät, mikäli elämä säilyisi samanlaisena kuin projektin aikana.

No jos työt jatkuu hyvän ja ihmissuhde niin kyllä ne sillai (naurahdus).

...No, mutta jos kaikki muutki hommat muuttuu niin turhaa ennää siihen pallaa lähtöpisteeseen.

Haastatteluiden vastauksissa tuli päinvastaistakin kommenttia. Nuoren mielestä muutokset eivät olleet niin suuri tai merkittäviä, että niistä olisi voinut sen suuremmin iloita.

... No oikeastaan mä en ossaa sanua tuohon mittään. Ei se ny oo huonontunu, ei se sillai oo parantunukkaan, että sitä kannattas hehkuttaa.”

4.2 Asuminen

Juhlavuosiopjektin alkaessa nuorten asumistilanteet olivat hyvin erilaisia. Nuoret asuivat oppilas-asuntolassa, äidin luona tai omassa vuokra-asunnossa. Osa nuorista oli kokeillut itsenäistä asumista epäonnistuen siinä saaden hädän aiheutettuaan häiriöitä naapureille omalla asumisellaan tai maksamattomien vuokrien vuoksi. Nuorista osa oli projektin alkaessa asunnon tarpeessa ja heillä oli kokemuksia pankkiautomaattien tuulikaapeissa, rappukäytävissä ja jopa veneen alla yöpymisestä. Näille nuorille hankittiin hyvin nopeasti tukiasunto, johon he allekirjoittivat asumissäännöt. Heille oma tukiasunto merkitsi paljon oman itsenäisyyden kehityksessä ehkäisten syrjäytymistä ja edistään heidän elämänhallintaansa, mutta samalla lisäten heidän omaa vastuutaan elämänhallinnasta huolehtimisessa. Projekti ei halunnut keskittyä pelkän asunnon tarjoamiseen nuorille vaan tukemaan heitä kokonaisvaltaisesti ehkäisten heidän syrjäytymisprosessiensa kehitystä. Projektin avulla tukiasunnon saaneet nuoret kokivat projektista olleen hyötyä heidän elämälleen asunnon järjestämisessä ja oman itsenäistyminen paranemisessa.

No asunnon hankkimisessa...ja sitte ku on ollu työttämänä niin vappaa-aikaa ja kaikkia.

No onhan siitä ollu hyötyä, nuo kämpät ja muut ja sitte tästä etteenpäin mitä on tää kurssin käynti.

Osalla nuorista oli ollut oma vuokra-asunto, josta saadun hädän he ymmärsivät johtuneen omasta käytöksestään. Asunnon turvaamisesta he tiesivät, että jatkossa oli noudatettava taloyhtiön sääntöjä ja huolehdittava, ettei omalla elämisellään häiritse naapureita. Juhlavuosiopjektin nuoret olivat tärkeää saada ymmärtämään, miten jatkossa he voivat toimia paremmin säilyttääkseen oman vuokra-asuntonsa tai tukiasuntonsa. Asunnon turvaaminen on heidän elämänhallinnalle tärkeä kivi jalka.

Täytyy elää ihmisiksi.

Nuorten vaikeimmaksi kokemaksi tehtävä oli kavereiden toimintaan puuttuminen tai sen rajoittaminen omalla asunnolla. Muuton jälkeen nuoren kaverit odottivat suomalaiseseen alkoholikulttuurin mukaan tupaantuliaisia. Harvalta nuorelta löytyi tässä vaiheessa selkärankaa kieltää omalla asunnollaan juhlimiset, jotka pahimmassa tapauksessa johtivat naapureiden valituksiin isännöitsijälle ja usein

toistuessaan häätöön. Nuorten tulisi opetella tervettä itsekkyyttä, jolla he suojaisivat omaa elämänhallintaansa ja sen alueita. Oman asumisen turvaaminen tulisi olla ensimmäinen asia, joka opetellaan asumisen elämänhallinnan tukemisessa.

Ei häiriötä aiheuta, eikä se ole siinä ja maksaa vuokran.

Toinen opeteltava asia elämänhallinnan tukemisessa oli vuokranmaksun huolehtiminen. Syrjäytymisvaarassa olevien nuorten vuokrat rahat kuuluivat helposti alkoholiin, joka vain osaltaan syventää syrjäytymisprosessien kehittymistä. Vuokran ja muiden laskujen maksamista harjoiteltiin yhdessä nuoren kanssa. Vanhempien luota omaan asuntoon muuttaneella nuorella ei välttämättä ole kokemusta laskujen maksamisesta ja niistä huolehtimisesta.

Haastattelija: Onko sun asumistyyli muuttunu tän projektin aikana?

Nuori: On se nyt ehkä rauhallisempi. No... ei oo ehkä meteliä niin paljo, ei tuu juotua ja ... sillä tavalla.

Nuori: No eletään ihan normaalia elämää

Haastattelija: Mitä se on se normaali elämä?

Nuori:(Naurattaa) Sillä lailla ettei ainakaan niinku ryyppää siinä joka päivä ja sillä lailla..., ihan miten muutkin yleensä.

Kaikki nuoret suhtautuivat hyvin positiivisesti kykyynsä säilyttää nykyinen vuokra-asuntonsa tai tukiasuntonsa huolehtimalla vuokranmaksun ajallaan sekä käyttämällä alkoholia kohtuullisesti asunnolla. Projektin nuoret huolehtivat vuokran maksunsa hyvin eri tavoilla: joko itsenäisesti, maksamalla Kelan asumistuen jälkeen vuokranloppuosan vuokranantajan tilille tai sosiaalitoimiston kanssa vuokran suoraan vuokranantajalle.

No kyllä mä sen pystyn, jos ne vuokrat vain mennee.

Alkoholin käytön hallinnalla oli positiivinen vaikutus nuoren kykyyn säilyttää oma tukiasuntonsa. Runsas alkoholin käyttö asunnolla oli johtanut häiriöihin, jotka olivat lopulta aiheuttaneet häädön asunnosta. Alkoholin käytön vähenemisen ansiosta nuorilla oli paremmat mahdollisuudet säilyttää elämänhallintansa asumisessa.

Mä ny sanon, että niinku sillä perusteella, että se on vähentyny (alkoholin käyttö) niin paljo, että ei siitä ny varmaan enää oo haittaa.

Projektin tukiasunnoissa asuvilla nuorilla oli asumissäännöt täysi-ikäisyydestä huolimatta. Nuoret allekirjoittivat asumissääntönsä ja siten sitoutuivat noudattamaan niitä. Asumissäännöillä oli tarkoitus opettaa projektin nuoria elämään taloyhtiön sääntöjen mukaisesti ja siten saada heille onnistumisen kokemuksia omasta asumisestaan. Asumissäännöt projektin nuoret kokivat hyvin ristiriitaisesti. Säännöistä ei pidetty, mutta niiden tarpeellisuus kuitenkin myönnettiin.

Nuori: No ilman niitä niin eihän sitä tulis mittään mistään... sehän olis aivan kauhkaa (naurahdus).

Haastattelija: Millä tavalla kauhkaa?

Nuori: No, jos kaikki sai tehdä mitä lystää niin tuota.. sehän olis semmosta ja yöllä ei saisi nukkua ja ei pääsis oikein lattaautumaan.

Nuoret kokivat asumissäännöt liian tiukoiksi alkoholin käytön osalta. Asumissäännöissä kielletään alkoholin säilytys ja nauttiminen tukiasunnolla. Projektin nuorten omassa vuokra-asunnossa joko yksin tai kavereiden kanssa alkoholin käyttö oli aikaisemmin riistäytynyt hallinnasta ja johtanut naapureiden valitukseen epäsosiaalisesta elämästä kyseisessä asunnossa.

N: Ehkä vähä liian tiukat sen viinan kans... mutta en mä tiä nyt ... ku on juonu niin vähä.

H: Missä mielessä sun mielestä liian tiukat?

N: (Huokaus) Että edes minä en saisi siellä ottaa. Mä sen pari kertaa ottin niin se ei siitä oikein tyytyväinen (viittaa projektityöntekijään).

4.3 Alkoholi

Projektin neljän nuoren elämässä alkoholin käyttö ja sen hallitsemattomuus oli vaikuttanut koko ajan kaikkiin asioihin. Alkoholin käyttö oli hallinnut nuorten elämää aiheuttaen monia ongelmia elämänhallinnassa ja siten johtanut syrjäytymisprosessien käynnistymiseen. Nuorten haastatteluissa monessa kohdassa alkoholi tai sen vaikutukset nousevat esille. Alkoholin käyttökerrat olivat olleet

nuorilla usein toistuvia jopa viisi tai kuusi kertaa viikossa ja kerta-annokset todella suurina: 2030 pulloa kaljaa tai 3 ½ litraa väkeviä, jopa sammumiseen saakka. Monesti nuoret kertoivat jatkaneensa juomista vielä heräämisen jälkeenkin.

Projektiin osallistumisen ansiosta kaikkien neljän nuoren alkoholin käyttö oli vähentynyt merkittävästi. Osalla nuorista oli ollut antabus-lääkitys 1) apuna alkoholin käytön vähentämiseen. Antabus-lääkitystä käyttäneiden nuorten alkoholin käyttökerrat olivat vähentyneet selkeästi aikaisemmasta.

- 1) kts. esim. lähteet Söderling, Lars 1995. Alkoholismien aakkoset. Suomen Alfa-klinikat. Raahen Kirjatyö sekä Lappalainen-Lehto, Riitta & Romu, Maija-Liisa & Taskinen Mailis 2008. Haasteena päihteet. Ammatillisen päihdetyön perusteita. 1. painos. WSOY Oppimateriaalit Oy.

No... se vähä riippuu, että sitä ei sillai niinku sanua, että joskus mennee vähemmän ja joskus sitte mennee niinku taas enemmän. Sitä ei voi sillai niinku...No se on tota kerran viikossa, mutta joskus sitte saattaa olla se kerran parissaki viikossa, että se vähä riippuu sillai. (käyttökerrat)

Kerta viikossa suurinpiirtein. Joskus ei sitäkään, kerran viikossa.

Alkoholin kerta-annos ei vähentynyt antabusta käyttäneillä nuorilla. Alkoholin käyttö oli edelleen runsasta; nuoret joivat jopa sammumiseen saakka. Käyttökerrat olivat näillä nuorilla vähentyneet merkittävästi.

Nuori: No... aika rajustihan tuota tulee juotua. No.. kyllä se tahtoo olla että, kyllä se tahtoo aina lähtiä ku ottaa.

Haastattelija: No onko se sillai, että juodaan siihen saakka ku silmät pysyy auki ja taju lähtee?

Nuori: No... kyllä se tahtoo olla, että kyllä se tahtoo aina lähtiä ku ottaa. En oo oikein ikinä osannu sillai... että otan ihan muutaman vaan ja lähetään kotia nukkumaan ku se tahtoo vähä riistäytyä käsistä aina ku rupiaa.

Ei nyt ehkä, että taju lähtee, mutta kuitenkin aika reippaasti, että ei mitään eurooppalaista kahta viini lasia.

Antabus-lääkityksestä oli ollut hyötyä muuttamaan nuorten suhtautumista alkoholiin merkittävästi.

(naurahdus) On se nyt ehkä sillai muuttunu, että ei kärsi ottaa, jos aikoo jotaki hommia hoitaa. Ei niitä saa hoidettua, jos ottaa enemmän. Sillai.

Antabusta käyttäneiden nuorten mielipiteet lääkityksestä olivat hyvin samanlaiset. Nuorista tunnustivat antabus-lääkityksen hyödyn, mutta sillä oli heidän mielestään myös huonoja puolia.

... Se on vähä kakspiipunen juttu. Siitä on hyötyä, mutta siitä sitte on ne omat haittapuolensa. Se ottaa hermoihin aika kovasti sillai.

No en mä, joillekin varmaan sopii ja joillekin ei. Parempi on, jos ei ota, jos pystyy olemaan ilman.

Kaikki Juhlavuosiin osallistuneet nuoret olivat kokeneet muutoksia elämässään projektin aikana, jotka he olivat kokeneet hyviksi. Nuoret olivat huomanneet alkoholin käyttönsä vähentyneen, omia asioita oli tullut hoidettua, asunto oli järjestynyt ja koulutusmahdollisuudetkin olivat parantuneet projektin myötä.

On ollu, hyötyä on ollu. Ei oo tullu sillai juotua ryypättyäkään ku ennen vanhaan tuolla silla lailla. Alkoholin käyttö on vähentynyt

5 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Syrjäytymisvaarassa olevia nuoria voidaan tukea elämänhallinnan tukemiseen ja syrjäytymisen ehkäisemiseen monilla eri keinoilla. Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelmassa haluttiin painottaa nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä: arjen hallinnan korostamiseen, yhdenvertaisuuteen ja osallisuuteen. (2012–2015, 7). Sosionomi opinnäytetyöni tutkimustuloksissa esille nousee kolme tärkeää teemaa: arjen hallinta, asuminen ja alkoholi. Tutkimuksen suorittamisesta on jo vuosia, mutta tietysti minulle tutkimukseni tekijänä on mukavaa, että aiheeni on edelleen ajankohtainen. Elämänhallintansa muutoksiin nuoren täytyy olla itse motivoitunut. Nuorten elämänhallinnan edistyminen näkyy vuorokausirytmien noudattamisena. Projektin nuoret olivat nuoruusiän loppuvaiheessa ja heillä kaikilla oli elämäkokemusta. Heidän elämänhallintansa oli horjunut oman toiminnan vuoksi tai epäonnistumiset olivat kasaantuneet. Vuorokausirytmien muuttuminen projektiin osallistumisen ansiosta mahdollisti nuoren elämänhallinnan tukemisen. Nuoret olivat päivällä hoitamassa omia asioitaan ja nukkuivat yöllä, mikä oli päinvastainen toimintatapa aikaisempaan. Tutkimuksessani selviää, että näiden nuorten elämänhallinnan tukemisessa arjen hallinnalla oli suuri merkitys. Säännöllinen vuorokausirythmi tuki alkoholin käytön hallintaa ja alkoholin käytön hallinta tuki vuorokausirythmiä. Ajankäytön muutoksien vuoksi nuoret saivat omia asioitaan hoidettu eri virastoissa ja laitoksissa, mikä lisäsi heidän elämänhallintaansa merkittävästi

Nuorisotakuun mukaan 40 000 syrjäytyntä nuorta maksaa noin 300 miljoonaa euroa vuodessa valtiolle. Yhdestä syrjäytyneestä aiheutuva kansantulon menetys on noin 700 000 euroa, jos syrjäytyminen kestää koko odotettavissa olevan työiän. (2013, 19). Syrjäytymiseen ja sen yhteiskunnalliseen tukemiseen tarvitaan valitettavasti lukuja, joiden avulla voidaan osoittaa päättäjille miten rahoitusta ja apua olisi kohdennettava. Nuorisotakuun avulla pyritään luomaan tilanne, jossa nuorilla olisi realistiset mahdollisuudet kouluttautua ja työllistyä. Tärkeimpänä ettei uusia kasvavia sukupolvia enää syrjäytyisi yhteiskunnan rattailta. (sama, 8). Viime vuosina on herätty tekemään konkreettisia toimia nuorten tukemiseksi koulutuksiin ja työelämään siirtymisessä. Aiemmin tutkimusta tehdessäni silloin oli useampia ohjelmia, joiden avulla pyrittiin tukemaan nuorten integroitumista yhteiskuntaan, mutta mielestäni nämä toimet ovat nyt paljon konkreettisempia. Suomessa nuorten työllisyysaste on alhainen aikuisiin verrattuna opiskeluiden vuoksi. Vuonna 2011 15–64-vuotiaiden työllisyysaste oli 68,6 % ja nuorten 15–24-vuotiaiden keskimäärin 39,1 %. Nuoret aloittavat työuransa myöhään opintojen ja työllistymisen venymisen vuoksi. (sama, 14).

Omassa sosionomi opintoihin tehdyssä tutkimuksessani mainitaan ongelmien kasaantumisen johdettavan helposti syrjäytymiseen. Nuorisotakuussa mainitussa tutkimuksessa todetaan ongelmien kasaantumisen hyvinvoinnissa ja vanhempien ongelmien liittyvän hyvin kiinteästi lasten myöhempään hyvinvointiin ja mielenterveysongelmiin. Tutkimukseen osallistuneilla nuorilla 40 %:lla oli mielenterveysongelmia ja joka viiden on saanut psykiatrista erikoissairaanhoidoa tai lääkitystä mielenterveysongelmiinsa 21 vuoden ikään mennessä. Suomessa jää päivittäin viisi nuorta työkyvyttömyyseläkkeelle mielenterveysongelmien vuoksi, joka on mielestäni todella iso luku. (Nuorisotakuu 2013, 17). Aaltonen ym. toteavat tutkimuksessaan, että jopa 60 % krooniseksi luokitelluista nuorista on heidän tutkimuksensa aikana käyttänyt mielenterveyslääkkeitä ja mielenterveysongelmat nousevat esille. Syrjäytyneet nuoret eivät ole ikäluokkaansa verrattuna muita sairaampia. (2015, 2) Syrjäytymistä vähentävässä toimenpideohjelmassa todetaan syrjäytyneiden nuorten olevan muita sairaampia. Sairaudet aiheuttavat syrjäytymistä ja vastaavasti syrjäytyminen aiheuttaa sairastumista. (Syrjäytymistä vähentävän toimenpideohjelman 2011–2015, 3 viitattu 13.8.2015)

Syrjäytymistä vähentävässä toimenpide ohjelmassa uskotaan ongelmien kasaantumisen olevan syynä syrjäytymiseen. Keskeisinä riskitekijöinä on työttömyys heikko koulutustaso, yksinäisyys ja huono terveys. (Syrjäytymistä vähentävän toimenpideohjelman 2011–2015, 3 viitattu 13.8.2015) Vanhempien omat ongelmat ja niiden vaikutus nuoren elämään on mielestäni ollut aina tiedossa. Aiemmin on puhuttu syrjäytymisen siirtymisestä tai samaistumisesta, jolloin on tarkoitettu vaikeutta toimia eri tavalla kuin omassa lähipiirissä on toimittu. Nuorisotakuussa mainitaan noin 40 000 alle 29 – vuotiaan nuoren jäävän pelkän peruskoulupohjansa vuoksi työn ja koulutuksen ulkopuolelle. Ja tästä luvusta vain noin 15 000 nuorta on työnhakijana. Tutkimuksen mukaan vanhempien matala koulutustaso ja huono-osaisuus periytyvät edelleen helposti heidän lapsilleen. Esille on myös nostettu syrjäytymisen sosiaalisista ja yksilöllisistä syistä nuoren heikko koulumenestys ja erilaiset oppimisvaikeudet sekä kielteisen ajattelun ja heikon motivaation muodostama itseään toteuttava kielteinen noidankehä. Tutkimuksessa painotetaan syrjäytymisen ehkäisykeinona nuoren itsetunnon tukemista, myönteisen ajattelun vahvistamista, sosiaalisten taitojen opettelua, koulutussuunnitelmien tekemistä sekä uratavoitteista päättämistä. (sama, 17.18). Syrjäytymistä vähentävässä toimenpideohjelmassa todetaan suoraan, että syrjäytymisen juuret ovat lapsuudessa ja riski on erityisen suuri kouluttamattomilla. (Syrjäytymistä vähentävän toimenpideohjelman 2011–2015, 5 viitattu 13.8.2015). Koulutustakuu koskee nuoria, jotka vuoden 2013 jälkeen päättäessään peruskoulunsa saivat jatkumahdollisuuden lukiossa, ammatillisessa koulutuksessa, oppisopimuskoulutuksessa, työpajalla, kuntoutuksessa tai jollakin muualla tavalla. (Syrjäytymistä vähentävän toimenpi-

deohjelman 2011–2015, 4 viitattu 13.8.2015). Opiskelun on todettu olevan monelle päihdeongelmalliselle palkitsevuudessaan riittävä vaihtoehto päihteiden ongelmakäytölle. (Lappalainen-Lehto ym. 2008, 45).

Projektiin osallistuneet nuoret kokivat ajankäytön muutokset positiiviksi, että päiville oli enemmän tekemistä ja he osallistuivat projektin aktiviteetteihin pääsääntöisesti vapaaehtoisesti. Ajankäytön muutoksien vuoksi nuorten alkoholin käyttö oli vähentynyt. Alkoholin käyttö oli ollut kaikilla projektiin osallistuneilla nuorilla ongelmallista. Oman asunto oli kaikille nuorille hyvin tärkeää. Puutteellinen asuminen tai asunnottomuus on syynä sekä seurauksena monissa nuorten päihdeongelmissa. Vuokra-asunnon menettäneet nuoret olivat tiedostaneet ongelmien johtuneen heidän omasta käytöksestään. Päihdeongelma voi johtaa vuokrien maksamatta jättämiseen sekä muita häiritsevään elämäntapaan. (Lappalainen-Lehto ym. 2008, 42). Syrjäytymistä vähentävässä toimenpideohjelmassa edellytetään huono-osaisuuden huomioon ottamista kokonaisuudessaan, jolloin yksilön auttamiseksi voidaan tarvita terveystarkastuksia, elämäntilanteen kartoitusta ja tarvittaessa asunnon järjestämisestä. . (Syrjäytymistä vähentävän toimenpideohjelman 2011–2015, 2-3 viitattu 13.8.2015).

Projektin nuorten tukiasunnoilla käytiin kotikäynneillä aluksi päivittäin, ja osaa käynneistä oli yllätyskäyntejä. Kotikäyntejä oli nuorten mielestä liikaa, mutta he ymmärsivät miksi näin toimittiin tukiasumisen alkuvaiheessa. Moni päihdeongelmainen nuori tarvitsee ensin tukiasunnon tai riittävästi tukea omaan asuntoonsa. Kotikäynnit selkeästi lisäsivät nuoren turvallisuudentunnetta tukiasumisen onnistumisen suhteen. Projektin nuoret eivät pitäneet asumissäännöistä, mutta niiden tarpeellisuus myönnettiin ja niitä pidettiin lähes välttämättöminä tukiasumisen onnistumiselle. Tutkimuksessani asumissäännöt nousivat nuorten vastauksissa hyvin esille aiheuttaen ristiriitaisia tunteita nuorissa. Säännöt koettiin omaa itsenäisyyttä rajoittavina, mutta toisaalta turvallisina oman asumisen mahdollistajina. Nuorten kohdalla epäonnistumiset voivat olla itsetuntoa ja aloitekykyä murskaavia. Hyvällä itsetunnolla varustettu nuori kestää paremmin epäonnistumisia. Nuoren hyvän itsetunnon kehittämisessä tarvitaan paljon positiivista palautetta, mitä meillä suomalaisilla on välillä vaikeaa antaa. Nuorisotakuun tutkimuksessa nousee esille nuoren itsetunnon tukeminen syrjäytymisen ehkäisykeinona ja samaa on syrjäytymisen kohdalla painotettu mielestäni aina.

Aikaisemmassa opinnäytetyössäni teoriassa on tarkasteltu arjenhallintaa elämäntilanteen käsitteen kautta. Samoin tehdään lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelmassa. Arjenhallinnalla tar-

koitetaan lapsen tai nuoren oman kehitysvaiheensa huomioiden vastuun ottamista omasta elämästään, taloudestaan ja henkisestä hyvinvoinnistaan. Ohjelma painottaa arjenhallinnassa perheen, vanhempien ja kasvattajien merkitystä. Kehitysohjelman tavoitteena on, että jokaisella lapsella ja nuorella on lähtökohdistaan riippumatta mahdollisuus kasvaa täyteen potentiaaliinsa ja heidän tulevaisuuden kannalta on tärkeää yhtäläiset mahdollisuudet koulutuksessa ja työmarkkinoilla. (Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelma 2012–2015, 7, viitattu 13.8.2015).

Tutkimukseni nuorten vastauksista nousee selvästi esille alkoholin korostunut merkitys heidän elämässään ja miten paljon se on aiheuttanut elämänhallinnan ongelmia ja niiden kautta vauhdittanut syrjäytymisen kehittymistä. Projektin nuorilla oli suurimpana ongelmana alkoholi. Syrjäytymisen oireena voi olla päihteiden runsasta tai hallitsematonta käyttöä. (Syrjäytymisen ehkäisy ja vähentäminen työryhmä raportissa 2009, 5-6). Nuorten kerta-annokset alkoholia olivat olleet varsin runsaita, mutta vähentymistä oli kuitenkin tapahtunut. Samoin alkoholin käyttökerrat olivat edelleen useita kertoja viikossa, mutta vähentymistä oli kuitenkin tapahtunut. Alkoholin käytössä tapahtuneet muutokset olivat nuorten kohdalla selkeästi parantaneet heidän elämänhallintaansa ja ehkäisseet syrjäytymisprosessien etenemistä. Syrjäytymiskehityksessä päihteiden käytön osuus on oleellinen, jossa päihdeongelman myötä elämä kapenee ja päihteiden rooli kasvaa yksilön elämästä. Syrjäytyminen voi myöhemmin pahentua rikoskierteen, velkaantumisen ja asunnottomuuden vuoksi, jolloin elämänhallinnan saavuttaminen aikaisemmalle tasolle voi olla vaikeaa. (Lappalainen-Lehto ym. 2008, 29) Nuorten suvaitsevaisuus päihteitä kohtaan on edelleen huolenaiheena yhteiskunnassa, kuten oli aikaisempaa opinnäytetyötäni tehdessäkin. . Päihteiden helppo saatavuus ja niiden halpa hinta ovat omiaan lisäämään niiden käyttöä sellaisten nuorten parissa, jotka haluavat päteä edes jollakin elämänalueella. Nuorten päihteiden käyttö on aina haitallinen hänen kehitykselleen. (Jouhki 2014, 36–38).

Kajantie ym., esittävät väitteen, jossa lapsen tai nuoren syrjäytyminen voi alkaa jo kohdussa. Väitteenä tämä on melko hurja, kun tähän saakka olemme ajatelleet lapsen olevan turvassa äitinsä kohdussa. Äidin raskausajan päihteiden käytöllä tiedetään olevan vaikutuksia sikiön kehitykseen. Myöhemmin kouluiässä äidin matalalla koulutustasolla on yhtymäkohtia lapsen kouluvaikeuksiin. (2013, 24,28). Raskausajan vaikutukset syrjäytymiseen ovat uutta tietoa tai niiden vaikutusta on tutkittu vasta nyt tarkemmin. Isotalo on todennut, ettei lapsen koulunkäyntiin ala-asteella niinkään vaikuta hänen omat taitonsa ja kykynsä vaan vanhempien suhtautuminen kouluun ja opiskeluun sekä niiden tärkeyteen. Ajatuskuviona tämä on täysin loogista, mutta tuntuu pahalta ajatella miten pienen lapsen mahdollisuudet luoda itselleen tulevaa koulu-uraa ja myöhemmin ammatti voivat

romuttua vanhempien päihde- tai mielenterveysongelmien vuoksi. (2014, 83) Pohtiessani miten tieto nuorten syrjäytymisestä on muuttunut näiden kahden opinnäytetyön välissä. Joudun toteamaan ettei kovin paljon ole tullut täysin uutta tietoa. Tietämys syrjäytymisen syntyperistä on ehkä vuosien aikana syventynyt ja syrjäytymisen alkaminen on tutkitusti todettu tapahtuvan osalla nuorista jo varhaisessa vaiheessa. Tutkimuksissa esille nousee syrjäytyneiden nuorten olevan sairampia kuin muut saman ikäiset nuoret. Nuorten tilanteen parantamiseksi on yhteiskunnallisella tasolla tehty useampia ohjelmia, joiden tarkoituksena on taata palveluiden ja koulutusmahdollisuuksien tarjoaminen laajemmalle ikäryhmälle.

LÄHTEET

Aaltonen, M., Ojanen, T., Vihunen, R. & Vilen, M. 2003. Nuoren aika. 2., uudistettu painos. Porvoo. WS Bookwell Oy.

Aaltonen, S., Berg, P. & Ikäheimo, S. 2015. Nuoret luukulla - Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tutkimuksesta tiiviisti 3, helmikuu 2015. Helsinki. Viitattu 12.08.2015, http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/125695/URN_ISBN_978-952-302-442-7.pdf?sequence=1

Ahonen, T., Torppa, M., Määttä, S. & Eklund, K. 2013. Ovatko oppimisvaikeudet uhka hyvinvoinnille? Teoksessa J. Reivinen & L. Vähäkylä, Leena (toim.) -Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Tallinna. Gaudeamus Oy, 97–110.

Dunderfelt, T. 1997. Elämänkaari psykologia. 9., uudistettu painos. Porvoo. WSOY-kirjapaino.

Eskola, J. & Vastamäki, J. 2007. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa J. Aaltola, & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Juva. PS-kustannus. WS Bookwell Oy.

Helve, H. 2002. Arvot, muutos ja nuoret. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki. Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Hämeenlinna. Kariston Kirjapaino Oy.

Impola, T. 2014. Kouluterveydenhoitajan näkökulma. Teoksessa P. Hamarus, P. Kanervia, L. Landen & S. Pulkkinen (toim.) Huuto! Lasten ja nuorten hyvinvoinnin puolesta. Juva. Opettajan ääni Ps-kustannus. Bookwell Oy, 102–109.

Inkinen, M. 2000. Päihdehoitotyö. Helsinki. Tammi.

Isotalo, K. 2014. Rehtorin näkökulma. Teoksessa P. Hamarus, P. Kanervia, L. Landen & S. Pulkkinen (toim.) Huuto! Lasten ja nuorten hyvinvoinnin puolesta. Juva. Opettajan ääni Ps-kustannus. Bookwell Oy, 72–79.

Johansson, Antero & Vuori, Jukka 1999. Työttömät nuoret syrjäytymisvaarassa? Työllistämisen ja aktivointiprojektin aloittaneiden nuorten tausta ja terveys. Työ ja ihminen tutkimusraportti 14. Helsinki. Työterveyslaitos.

Jouhki, K. 2014. Nuorisotyön näkökulma. Teoksessa P. Hamarus, P. Kanervia, L. Landen & S. Pulkkinen (toim.) Huuto! Lasten ja nuorten hyvinvoinnin puolesta. Juva. Opettajan ääni Ps-kustannus. Bookwell Oy, 36–47.

Järvikoski, A. 1996. Sisäinen elämänhallinta ja sosiaaliset paineet. Teoksessa R. Raitasalo (toim.) Elämänhallintaa etsimässä. Kansaneläkelaitos. Sosiaali- ja terveysturvan katsauksia. Helsinki. Kela omatarvepaino.

Kajantie, E., Hovi, P., Eriksson, J., Laivuori, H., Andersson, S. & Räikkönen, K. 2013. Alkaako syrjäytyminen jo kohdussa?. Teoksessa J. Reivinen & L. Vähäkylä (toim.) Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Tallinna. Gaudeamus Oy, 23–36.

Kerola, L., Kinnunen, A., Hursti, T., Karppinen, P., Korkeamäki, R., Lehto, S., Pikkujämsä, U., Rönneberg, U., Severinkangas, R. & Keränen, H. 30.10.1996. Lasten, nuorten ja heidän perheidensä elämänhallintaa tukeva toimenpideohjelma. Lapsi- ja nuorisostrategia – työryhmä.

Laine, T. 2001. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Näkökulmia aloittavalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysinmenetelmiin. Jyväskylä. PS-kustannus. Gummerus Kirjapaino Oy.

Lappalainen-Lehto, R., Romu, M-L. & Taskinen, M. 2008. Haasteena päihteet. Ammatillisen päihdetyön perusteita. 1. painos. WSOY Oppimateriaalit Oy.

Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012–2015. Opetus- kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:6. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto. viitattu 13.08.2015 <http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/OKM06.pdf>.

Liimatainen-Lamberg, A-E. & Uotinen, S. 1996. Tavoitteet ja käsitteiden määrittely. Teoksessa A-E. Liimatainen-Lamberg (toim.) Syrjäytymisriskien ehkäisy, syrjäytyneiden koulutuspalvelut ja ohjaustoiminta. Opetushallitus arviointi 7/1996. Helsinki. Yliopistopaino Oy.

Lämsä, A-L. 1998. ”Ihminen tarvitsee sitä, mitä ilman on paha olla” – Tuhat tarinaa lasten ja nuorten selviytymisestä. Teoksessa V-M. Ulvinen (toim.) Lasten ja nuorten syrjäytymistä koskevan tutkimuksen mahdollisuudet. Nuora Nro 6. Helsinki. Nykypaino Oy.

Mönkkönen, K. 1999. Solmusta kiinni. Nuorten päihdetyön opetusmoniste. Pohjois-Savon ammatikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysala. Kuopio. Työelämäpalvelut.

Nuorten yhteiskuntatakuu 2013. Työllisyys- ja yrittäjyysosasto raportti 15.3.2012. TEM raportteja 8/2012.

Paananen, J. 2014. Opetusalan ammattijärjestön näkökulma. Teoksessa P. Hamarus, P. Kanervia, L. Landen & S. Pulkkinen (toim.) Huuto! Lasten ja nuorten hyvinvoinnin puolesta. Juva. Opettajan ääni Ps-kustannus. Bookwell Oy, 97–110.

Peltonen, H. 1996. Nuorten päihteiden käyttö riskitekijänä. Teoksessa A-E. Liimatainen-Lamberg (toim.) Syrjäytymisriskien ehkäisy, syrjäytyneiden koulutuspalvelut ja ohjaustoiminta. Opetushallitus arviointi 7/1996. Helsinki. Yliopistopaino Oy.

Pulkkinen, M. & Koto, J. 2014. Opinto-ohjaajan näkökulma.. Teoksessa P. Hamarus, P. Kanervia, L. Landen & S. Pulkkinen (toim.) Huuto! Lasten ja nuorten hyvinvoinnin puolesta. Juva. Opettajan ääni, Ps-kustannus. Bookwell Oy, 61-71.

Pulkkinen, S. & Kanervia, P. 2014. Nuorten elämämaailma. Teoksessa P. Hamarus, P. Kanervia, L. Landen & S. Pulkkinen (toim.) Huuto! Lasten ja nuorten hyvinvoinnin puolesta. Juva. Opettajan ääni, Ps-kustannus. Bookwell Oy, 119–141.

Puuronen, V. 1996. Syrjäytyminen ja nuorten alakulttuurit. Teoksessa E. Saarinen (toim.) Elämän syrjästä kiinni. Puheenvuoroja syrjäytymisestä ja selviytymisestä. Kirkon nuorisotyökeskus. Saarijärvi. Gummerus Kirjapaino Oy.

Raitakari, S. 2003. Nuorten tukiasuminen – paikka elämänhallinnan ja marginaalin rajalla: Omakolo-projektin taustaolettamukset, käytännöt ja asiakkuus. Nuorten Ystävät ry. Raportteja 3/2003. Oulu. Multiprint Oy.

Raitasalo, R. 1995. Elämänhallinta sosiaalipolitiikan tavoitteena. Kela. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 1. Helsinki.

Rauhala, L. 2005. Ihmiskäsitys ihmistyössä. Helsinki. Yliopistopaino.

Rauhala, P-L. 1998. Mistä ehkäisevässä sosiaalipolitiikassa on kysymys? Käsitteellistä ja historiallista tarkastelua. Stakes, tutkimuksia 90. Helsinki.

Riihinen, O. 1996. Elämänhallinta-käsitteen erittelyä ja ongelmia. Teoksessa R. Raitasalo, (toim.) Elämänhallintaa etsimässä. Kansaneläkelaitos. Sosiaali- ja terveysturvan katsauksia. Kelan omatarvepaino. Helsinki.

Räsänen, P. 2005. Havaintojen mittaus ja aineiston jäsentämisen metodologia. Teoksessa P. Räsänen, Anttila, A-H. & Melin, H. (toim.) Tutkimus menetelmien pyörteissä. Sosiaalitutkimuksen lähökohdat ja valinnat. Juva. WS Bookwell Oy.

Rönkä, A. 1996. Syrjäytymisen prosessit ja vastavoimat. Teoksessa E. Saarinen (toim.) Elämän syrjästä kiinni. Puheenvuoroja syrjäytymisestä ja selviytymisestä. Kirkon nuorisotyökeskus. Saarijärvi. Gummerus Kirjapaino Oy.

Saarela-Kinnunen, M. & Eskola, J. 2007. Tapaus ja tutkimus = tapaustutkimus. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Juva. PS-kustannus. WS Bookwell Oy.

Salo, O. 1997. 2, Crescendo – Hitaasti kasvaen. Psykologian perustieto II. 5. painos. Espoo. Salutonova Oy.

Siljander, P. 1996. Syrjäytyminen – aatteiden murroksen kriisi. Teoksessa P. Siljander & V.M. Ulvinen (toim.) Syrjäytymisestä selviytymiseen – vaikeuksien kautta elämänhallintaan. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan opetusmonisteita ja selosteita 66/1996. Oulu. Oulun yliopisto monistus- ja kuvakeskus.

Soininen, M. 1995. Tieteellisen tutkimuksen perusteet. Turku. Painosalama Oy.

Sosiaali- ja terveysministeriö työryhmämuistioita 1999:7: Ehdotukset syrjäytymisen vastaisista toimista. Helsinki

Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009. Sosiaalialan kehittämishankkeen arviointi. Loppuraportti: tulosten ja vaikutusten arviointi. Sosiaali- ja terveysministeriö 2009:12. Helsinki. Yliopistopaino.

Suora, T., Romppainen, A., Soronen, J. & Hannula, J. 1998a. Lasten ja nuorten avohuollon ehkäisevän työn projekti Pohjois-Suomessa 19972001. Juhlavuosisprojektin ensimmäinen väliraportti ajalta 1.9.199730.6.1998.

Suora, T., Romppainen, A., Kärki, S., Soronen, J., Böök, T., Himanka, S., Hannula, J. & Teerioja, S. 1998b. Lasten ja nuorten avohuollon ehkäisevän työn projekti Pohjois-Suomessa 19972001. Juhlavuosisprojektin toinen väliraportti ajalta 01.0731.12.1998.

Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. & Saari, S. 1994. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Rauma. West-Point Oy.

Syrjäytymisen ehkäisy ja vähentäminen-työryhmän raportti 2009. Syrjäytymisen ehkäisy ja vähentäminen -työryhmä 30.10.2009. Helsingin kaupungin turvallisuusohjelman alatyöryhmä. Helsingin kaupungin hallintokeskus turvallisuus- ja valmiuosasto.

Syrjäytymistä, köyhyyttä ja terveysongelmia vähentävän poikkialueellisen ohjelman 2011-2015 loppuarvio viitattu13.08.2015.

<http://stm.fi/documents/1271139/1448516/Syrj%C3%A4ytymisen+v%C3%A4hent%C3%A4minen+loppuarvio+16.4.2015+%284%29.pdf/2e6be4ae-72a5-4c94-a1ff-7ae2e389af04>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5., uudistettu laitos. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.

Veivo, L. & Vilppola, T. 1998: Työllistymisen ja työelämän rakentuminen. Teoksessa V-M. Ulvinen (toim.) Lasten ja nuorten syrjäytymistä koskevan tutkimuksen mahdollisuudet. Nuora Nro 6. Helsinki. Nykypaino Oy.

Vilkkä, H. 2005. Tutki ja kehitä. Keuruu. Otavan Kirjapaino Oy.

Ulvinen, V-M. 1997: Nuorten yhteisöt ja elämänhallinnan problematiikat. Teoksessa K. Ruoho & M. Ihatsu. Kasvatuksellisia ja kuntoutuksellisia katsauksia nuorten syrjäytymiseen. Opetusministeriö. Nuorisoasiain neuvottelukunta. Helsinki. Nykypaino Oy.

Viholainen, H., Aro, T., Koponen, T., Peura, P. & Aro, M. 2013. Miten oppimisvaikeudet liittyvät syrjäytymiseen?. Teoksessa J. Reivinen & L. Vähäkylä (toim.) Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Tallinna. Gaudeamus Oy, 88–96.

Virjonen, K. 1994. Ammatillisen auttamistyön lähtökohtia sosiaali- ja terveystyössä. Helsinki. Kirjayhtymä Oy.

Vuorinen, R. 2004. Minän synty ja kehitys. 2.-3. painos. Porvoo. WS Bookwell Oy.

Wiman, R. 1994. Elämänhallinnan ongelmien kartoituskehikko 11/1994. 2.painos. Stakes. Helsinki.

**NUORTEN YSTÄVÄT RY
JUHLAVUOSIPROJEKTI****ASUMISSOPIMUS**

SITOUHDUN NOUDATTAMAAN TÄTÄ ASUMISSOPIMUSTA, JOKA ON TEHTY KOSKEMAAN ASUMISTANI NUORTEN YSTÄVÄT RY:N TUKIASUNNOSSA.

1. Asiakas noudattaa taloyhtiön omia sääntöjä sekä huolehtii siitä, että myös hänen vieraansa noudattavat niitä.
2. Vieraiden tulee poistua asunnolta klo 22.00 mennessä. Vieraiden pitempään viipymisestä on neuvoteltava ennakoon _____ tai _____ kanssa.
3. Asunnon avaimia ei saa teettää eikä luovuttaa kenellekään.
4. Asukas vastaa itse asunnon kunnosta ja siinä olevasta omaisuudesta.
5. Alkoholin tai muiden päihteiden käyttö ja säilyttäminen asunnossa on kielletty. Löydetyt päihteet takavarikoidaan. Laittoman omaisuuden säilyttäminen ja käyttö asunnossa on myös kielletty. _____ on oikeus mennä omilla avaimillaan selvittämään asuntoon epäiltyjä rikkomuksia yhteistyössä poliisiviranomaisten kanssa.
6. Mikäli Nuorten Ystävät ry:n työntekijällä on selkeä epäily siitä, että tukiasuntoasukas on syyllistynyt huumausainerikokseen, asukas suostuu huumausainetestiin (esim. huumeseula).
7. Ampuma- ja teräaseita ei saa viedä asuntoon. Löydetyt takavarikoidaan tarvittaessa yhteistyössä poliisiviranomaisten kanssa.
8. Asunnosta muutettaessa avain palautetaan välittömästi. Jos avain kuitenkin jää palauttamatta, lukot vaihdetaan ja poismuuttanutta laskutetaan. Mikäli asunto on jätetty siivoamatta, poismuuttanutta laskutetaan siivousalan yritysten taksojen mukaisesti.
9. Asiakas sitoutuu noudattamaan sovittuja tapaamisaikoja Nuorten Ystävät ry:n työntekijöiden kanssa.
10. Päihde- huume- ja mielenterveysongelmien ilmetessä asiakas sitoutuu tarvittavaan hoitoon ja tukeen.
11. Asuminen perustuu asiakkaan tukisuunnitelmaan ja tähän asumissopimukseen.
12. Asiakas suostuu siihen, että hänen asioihinsa liittyvät viranomaistahot voivat tarvittaessa luovuttaa asiakkaaseen liittyviä tietoja toisilleen.
13. Sopimus voidaan irtisanoa Nuorten Ystävät ry:n toimesta välittömästi, mikäli asiakas ei noudata tämän sopimuksen mukaisia sääntöjä. Sopimus voidaan myös irtisanoa molempien osapuolten toimesta yhteisesti. Em. tapauksissa asiakkaan asuminen kyseisessä asunnossa päättyy.
14. Kaikissa edellämainituissa asioissa saan tukea ja ohjausta Nuorten Ystävät ry:n työntekijöiltä.

Sitoudun noudattamaan näitä asumissopimuksen mukaisia sääntöjä

Oulussa .päivänä kuuta 1998

Allekirjoitukset

**Jarkko Soronen
Nuorten Ystävät ry**

Haastatteluteemat nuorille

Asuminen

- asunnon merkitys
- asumisoikeuden säilyttäminen
- asumistavan muutokset
- asumisen tukeminen
- asumissäännöt
- tukikäynnit asunnolla
- kodinhoidolliset taidot

Sosiaalinen elämänsektori

- ihmissuhteet
- vastakkainen sukupuoli
- ammattiauttajat / sosiaalipalvelut
- kaverit
- perhe

Opiskelu, työ ja toimeentulo

- ajankäyttö
- projektin hyöty
- vaikutus elämään
- projektin ryhmä

Oman itsensä toteuttaminen

- palaverit
- asioihin vaikuttaminen
- yhteissuunnittelu viikoittain
- suunnitelmien onnistuminen
 - ryhmän kohdalta
 - omalta kohdalta

Psykofyysinen elämänsektori

- vuorokausirytmii
- ruokailutottumukset
- hygienia
- kunnon hoitaminen / liikunta
- alkoholi
- muut päihheet
- uhkapelit
- riskien välttäminen

Olen mukana Oulun Juhlavuosioprosjektissa ja ANNAN SUOSTUMUKSENI, että minua koskevia tietoja voidaan käyttää päättötyönä tehtävään tutkimukseen. Tutkimuksella pyritään kehittämään Juhlavuosioprosjektia. Tutkimukseen käytettävästä aineistosta ei tule nuorten henkilöllisyys esille.

Oulussa päivänä kuuta
